

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA VYRIAUSIOSIOS RINKIMŲ KOMISIJOS INFORMACINIŲ SISTEMŲ KONTROLĖ

2009 m. gruodžio 29 d. Nr. IA-P-900-3-5
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės Informacinių sistemų valdymo ir audito departamento
direktoriaus Dainiaus Jakimavičiaus
2009-01-21 pavedimą Nr. P-900-3

Auditą atliko audito grupė:
Viktorija Mirošničenko (grupės vadovė)
Aurelija Martinkutė

Auditas pradėtas 2009-01-21
Auditas baigtas 2009-12-29

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

TURINYS

Santrauka	3
Ižanga	5
Audito apimtis ir procesas	6
Audito rezultatai	9
1. Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų bendroji kontrolė	9
1.1. Planavimas ir organizavimas	9
1.1.1. Informacinių sistemų planavimas	9
1.1.2. Informacinių sistemų valdymo organizacinė struktūra	11
1.1.3. Informacinių sistemų rizikos vertinimas	13
1.1.4. Informacinių sistemų valdymo ir saugos reglamentavimas	14
1.2. Informacinių sistemų įsigijimas	16
1.2.1. Automatizuotų sprendimų nustatymas – balsavimas internetu	16
1.2.2. Informacinių technologijų išteklių įsigijimas	19
1.3. Informacinių sistemų paslaugų teikimas ir palaikymas	21
1.3.1. Perkamų informacinių technologijų paslaugų valdymas	21
1.3.2. Informacinių sistemų veiklos tęstinumo užtikrinimas	22
1.3.3. Asmens duomenų tvarkymas	23
1.4. Monitoringas ir vertinimas	27
1.4.1. Atitiktis išoriniams reikalavimams	27
2. Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikymo kontrolės vertinimas	29
Informacinių sistemų branda	32
Išvados ir rekomendacijos	33
Priedai	36

SANTRAUKA

Vyriausioji rinkimų komisija savo tiesioginės veiklos vykdymui pasitelkia informacines technologijas. Rinkimų organizavimui, jų įgyvendinimui ir politinių partijų kontrolės vykdymui naudoja Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą. Joje kaupiami ir apdorjami politinių partijų, kandidatų ir rinkėjų duomenys, įskaitant asmens duomenis ir ypatingus asmens duomenis, suvedami ir apibendrinami rinkimų ar referendumų rezultatai, skelbiami Vyriausiosios rinkimų komisijos internetinėje svetainėje www.vrk.lt. Auditorių manymu, siekiant užtikrinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinėje sistemoje apdorojamų duomenų konfidencialumą, tikslumą ir minėtos sistemos darbo nenutrūkstamumą, turėtų būti vykdoma griežta informacinių sistemų valdymo kontrolė.

Kai kurie Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų valdymo procesai atitinka gerosios praktikos rekomendacijas, tačiau audito metu nustatyti informacinių sistemų valdymo ir saugos trūkumai:

- nereglamentuotas strateginio planavimo ir informacinių sistemų rizikos vertinimo procesas;
- tobulintina organizacinė struktūra, nes nepakankamai apibrėžtos saugos įgaliotinio funkcijos, nepaskirti duomenų valdytojai, o Informacinių sistemų valdymo komiteto struktūra neatitinka gerosios praktikos rekomenduojamos sudėties;
- nepatvirtinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos nuostatai ir duomenų saugos nuostatai, neparengtas veiklos tęstinumo planas;
- nepakankama kontrolė atliekant asmens duomenų tvarkymą ir prižiūrint trečiųjų šalių teikiamų paslaugų kokybę ir t. t.

Audito metu nustatyta, kad Vyriausioji rinkimų komisija kartu su Informacinės visuomenės plėtros komitetu prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės įgyvendindami balsavimo internetu projektą nepaskyrė būsimos sistemos valdytojo ir nenustatė kainos ir naudos santykio.

Įvertinę Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikymo kontrolę, auditoriai dar kartą akcentavo rizikos veiksnius dėl nepatvirtintų šios sistemos naudojimą reglamentuojančių dokumentų ir nustatė kelis incidentų valdymo ir duomenų įvedimo trūkumus.

Audito metu nustatyta, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų vidaus kontrolės branda apibrėžiama kaip pirminis (*Ad Hoc*) procesas. Norint pasiekti aukštesnį brandos lygį, reikia reglamentuoti ir atlikti informacinių sistemų rizikos vertinimą, patvirtinti informacinės sistemos valdymo politikos dokumentus (nuostatus ir duomenų saugos nuostatus) ir įteisinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą, kelti darbuotojų kompetenciją informacinių sistemų valdymo

---

srityje, atlikti išorės reglamentavimo stebėseną. Taip pat valstybiniai auditoriai rekomendavo reglamentuoti ir vykdyti strateginio ir trumpalaikio planavimo procesą, didinti informacinių sistemų administravimo rezultatyvumą, tobulinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų veiklos tęstinumo, asmens duomenų valdymo ir trečiųjų šalių teikiamų paslaugų užtikrinimo procesą sustiprinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikymo kontrolę.

Vyriausioji rinkimų komisija parengė ataskaitoje pateiktų rekomendacijų įgyvendinimo planą, kurį pateikiame kaip ataskaitos 4 priedą.

IŽANGA

Audituojamas subjektas – Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. Tai valstybės biudžetinė įstaiga, kuri įstatymų nustatyta tvarka vykdo ir organizuoja Seimo, Prezidento ir savivaldybių tarybų rinkimus, referendumus. Audituojamu laikotarpiu įstaigai vadovavo pirmininkas Zenonas Vaigauskas, Kompiuterinių technologijų skyriui – Jurga Augustaitytė.

Vyriausioji rinkimų komisija savo tiesioginės veiklos vykdymui pasitelkia informacines technologijas. Vidaus administravimui naudojama buhalterinės apskaitos programa *Edrana*, o dokumentų valdymui diegiama informacinė sistema *Sodas*. Rinkimų organizavimui, jų vykdymui ir politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo kontrolės vykdymui naudojama Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinė sistema. Joje kaupiami ir apdorojami politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo, kandidatų ir rinkėjų duomenys, įskaitant asmens duomenis ir ypatingus asmens duomenis, suvedami ir apibendrinami rinkimų ar referendumų dienos rezultatai, skelbiami Vyriausiosios rinkimų komisijos internetinėje svetainėje www.vrk.lt. Auditorių manymu, siekiant užtikrinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinėje sistemoje apdorojamų duomenų konfidencialumą, tikslumą ir minėtos sistemos darbo nenutrūkstamumą, turėtų būti vykdoma griežta informacinių sistemų valdymo kontrolė.

Audito metu buvo vertinama Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų bendroji kontrolė¹ ir Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikomųjų programų² kontrolė.

Informacinių sistemų bendrosios kontrolės vertinimo tikslas – įvertinti vidaus kontrolę, apimančią visas įstaigos informacines sistemas ir taikomas programas. Reikšmingiausi Vyriausiosios rinkimų komisijos veiklai informacinių sistemų valdymo procesai vertinant informacinių sistemų bendrąją kontrolę pasirinkti atsižvelgiant į audito planavimo metu pastebėtus rizikos veiksnius, susijusius su informacinių sistemų valdymu ir saugos užtikrinimu.

Taikomųjų programų kontrolės vertinimo tikslas – nustatyti, dokumentuoti, išbandyti ir įvertinti kontrolės priemones, kurias komisija taiko Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikomajai programinei įrangai, siekdama įgyvendinti reikiamus tikslus.

Valstybiniai auditoriai, įvertinę Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų valdymą, nustatė šių sistemų vidaus kontrolės brandą, pateikė išvadas ir rekomendacijas.

¹ Informacinių sistemų bendroji kontrolė – sisteminė programinė įranga ir procedūros, sukuriantis įstaigos ar organizacijos kontrolės aplinką.

² Programų, duomenų ir darbo procedūrų komplektas, kuris sudaro informacinę sistemą, sukurtą atlikti konkrečią administracinę ar veiklos funkciją (pvz.: apskaita, registrų ar žiniaraščių sudarymas). Daugelis taikomųjų programų gali būti traktuojamos kaip procesai su duomenų įvedimu, apdorojimu, saugomais duomenimis ir rezultatu.

AUDITO APIMTIS IR PROCESAS

Audito subjektas – Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija.

Audito objektas – Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos: rinkimų organizavimo ir politinių partijų kontrolės duomenims apdoroti Vyriausioji rinkimų komisija naudoja informacinę sistemą, kuri nėra įteisinta kaip valstybės informacinė sistema; vidaus administravimui – buhalterinės apskaitos informacinę sistemą *Edrana* ir dokumentų valdymo informacinę sistemą *Sodas*.

Audito tikslas – įvertinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų kontrolę.

Audituojamas laikotarpis – nuo 2008 m. sausio 1 d. iki 2009 m. rugsėjo 1 d.

Vertinimo kriterijai: informacinių sistemų valdymo ir saugos organizavimo procedūros įvertintos vadovaujantis CobIT³ ir Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais ir rekomendacijomis. Informacinių sistemų bendrosios kontrolės branda įvertinta taikant gebos brandos modelį (1 priedas).

Audito planavimo etape auditoriai analizavo visus 34 CobIT valdymo procesus atsižvelgdami į subjekto veiklą, iš kurių pasirinko tik reikšmingiausius.

Audito metu buvo atrinkti ir vertinami šie CobIT⁴ procesai:

- planavimo ir organizavimo grupės (PO): informacinių technologijų strategijos nustatymas (PO1), informacinių technologijų procesų ir struktūros nustatymas (PO4), valdymo tikslų ir kryptių komunikavimas (PO6) ir informacinių sistemų rizikos įvertinimas ir valdymas (PO9);
- įsigijimo ir įdiegimo grupės (AI): automatizuotų sprendimų identifikavimas (AI1, nagrinėtas balsavimo internetu projektas) ir informacinių technologijų išteklių įsigijimas (AI5);
- pateikimo ir palaikymo grupės (DS): trečiųjų šalių paslaugų valdymas (DS2), informacinių sistemų/technologijų veiklos tęstinumo užtikrinimas (DS4), informacinių sistemų saugumo užtikrinimas (DS5) ir duomenų valdymas/tvarkymas (DS11);
- monitoringo ir vertinimo (ME) grupės: vidinės kontrolės stebėseną ir vystymą (ME2) ir atitiktis išorės reikalavimams (ME3).

Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų bendrosios kontrolės vertinimo rezultatai pateikiami ataskaitoje pagal vertinimui atrinktus ir pirmiau aprašytus informacinių sistemų/technologijų CobIT procesus.

³ CobIT 4.1 (*Control Objectives for Information and related Technologies*) – tarptautinės ISACA organizacijos standartas. CobIT aprašo geriausių praktiką informacinių sistemų valdymo srityje.

⁴ Ten pat.

Taikomųjų programų kontrolė – su tam tikros funkcijos duomenų įvedimu, apdorojimu, duomenų bankais ir duomenų gavimu susijusi vidaus kontrolė⁵.

Rizikos vertinimo lygiai. Audito metu pastebėtą riziką suskirstėme į tris lygius:

Didelė rizika – vienas ar keli informacinių sistemų valdymo trūkumai, kurie gali padaryti reikšmingų finansinių nuostolių valstybei, valstybinei institucijai ir (arba) piliečiams, todėl jie nedelsiant turėtų būti pašalinti.

Vidutinė rizika – su institucijos informacinių sistemų vidaus kontrolės sistema susiję reikšmingi trūkumai, į kuriuos nedelsiant turėtų būti atkreiptas atitinkamo lygio institucijos vadovų dėmesys.

Nedidelė rizika – trūkumai, kurie gali turėti netiesioginę ir nedidelę įtaką priimant informacinių sistemų valdymo ir finansinius sprendimus, tačiau juos reikia šalinti.

Audito procesas. Audito metu vadovautasi Valstybinio audito reikalavimais⁶, Informacinių sistemų audito metodinėmis rekomendacijomis, Tarptautinės aukščiausiųjų audito institucijų organizacijos (INTOSAI) audito standartų įgyvendinimo Europoje gairėmis⁷, Informacinių sistemų audito ir kontrolės asociacijos (angl. ISACA) Tarptautiniais audito standartais, atsižvelgta į ISACA Audito gaires ir gerąją praktiką.

Auditui reikalingi duomenys buvo renkami bendraujant su Vyriausiosios rinkimų komisijos darbuotojais, tikrinant, analizuojant dokumentus.

Auditas buvo atliekamas darant prielaidą, kad visi valstybiniais auditoriams pateikti dokumentai yra išsamūs ir galutiniai, o jų kopijos atitinka originalus.

Vyriausiosios rinkimų komisijos nuomonė audito ataskaitoje pateikta pasvirusiu šriftu.

⁵ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2008-10-09 įsakymu Nr. V-217 (pakeistas Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2009-07-21 įsakymu Nr. V-131 ir 2009-07-30 įsakymu Nr. V-141) patvirtintos Informacinių sistemų audito metodinės rekomendacijos.

⁶ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2002-02-21 įsakymu Nr. V-26 (pakeistas Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2006-02-01 įsakymu Nr. V-15) patvirtinti Valstybinio audito reikalavimai.

⁷ INTOSAI audito standartų įgyvendinimo Europoje gairės Nr. 22 Informacinių sistemų auditas. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė, 1999, Vilnius.

Ataskaitoje vartojamos santrumpos:

IS – informacinė sistema,

IT – informacinės technologijos,

LR – Lietuvos Respublika,

VRK – Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija,

VRM – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija,

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė,

LRS – Lietuvos Respublikos Seimas,

CMM – gebos brandos modelis (angl. *Capability Maturity Model*),

CobIT – ISACA standartas; CobIT (angl. *Control Objectives for Information and related Technology*) aprašo geriausią praktiką informacinių sistemų valdymo srityje,

INTOSAI – Tarptautinė aukščiausiųjų audito institucijų organizacija,

ISACA – Informacinių sistemų audito ir kontrolės asociacija,

IVPK – Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės,

LT ISO/IEC 17799 – Lietuvos standartas. Informacijos technologija. Informacijos saugumo valdymo praktikos kodeksas (tapatus ISO/IEC 17799),

GRT – Gyventojų registro tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos,

VDAI – Valstybinė duomenų apsaugos inspekcija.

AUDITO REZULTATAI

1. Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų bendroji kontrolė

1.1. Planavimas ir organizavimas

CobIT planavimo ir organizavimo grupės (PO) aprašyme nustatyta strategija, taktika ir būdai, kaip IT gali geriausiai padėti įgyvendinti pagrindinius įstaigos veiklos tikslus. Įstaigos strateginės vizijos realizacija turi būti planuojama, komunikuojama ir valdoma įvairiais aspektais, turi būti nustatytas tinkamas organizavimas ir sukurta, tinkama technologinė infrastruktūra.

1.1.1. Informacinių sistemų planavimas

CobIT IT strategijos nustatymo procesas (PO1) apibrėžia, kad visų IT išteklių valdymas būtų suderintas su įstaigos veiklos strategija ir prioritetais. IT strateginis planas turėtų padėti įstaigos vadovybei suprasti IT teikiamas galimybes ir ribotumus, įvertinti esamos veiklos efektyvumą, nustatyti reikalavimus personalui, paaiškinti IT investicijų poreikį. Įstaigos veiklos strategija ir prioritetai turi atsispindėti IT taktiniuose planuose, kuriuose turėtų būti nustatyti siekiami tikslai, IT veikla ir uždaviniai. Toks IS strateginis planavimas užtikrintų įstaigos strateginio planavimo proceso vientisumą, IT galimybių įvertinimą, o investicijos į IT atitiktų įstaigos veiklos prioritetus.

Valstybinių institucijų ir įstaigų strateginio planavimo sistema ir principai, valdymo srities plėtros strategijos ir institucijos strateginio veiklos plano rengimo tvarka ir tipinė struktūra, stebėseną ir atsiskaitymą už rezultatus gairės nustatytos Strateginio planavimo metodikoje⁸. VRK šis teisės aktas yra rekomendacinio pobūdžio.

Audituojamu laikotarpiu VRK vidaus (lokaliniuose) norminiuose teisės aktuose nebuvo išsamiai apibrėžta, kaip ir kas šioje institucijoje turi organizuoti ir įgyvendinti IT strateginio planavimo procesą. Yra tik vienas punktas VRK Kompiuterinių technologijų skyriaus nuostatuose⁹: viena iš atliekamų funkcijų – analizuoti VRK sekretoriato IT naudojimo poreikius ir rengti IT plėtros planus.

VRK atstovų teigimu: „*Strategija apibrėžiama teisės aktuose – rinkimų įstatymuose. VRK IS strategija kuriama pagal teisės aktus, kuriuos priima LRS*“. Auditoriai nustatė, kad audituojamu laikotarpiu VRK IS strategija nebuvo parengta.

⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002-06-06 nutarimu Nr. 827 „Dėl strateginio planavimo metodikos patvirtinimo“ (2009-09-11 aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-09-15) patvirtinta „Strateginio planavimo metodika“.

⁹ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriato Kompiuterinių technologijų skyriaus nuostatai patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2008-12-23 įsakymu Nr. Į1-21.

Rizika

VRK nėra parengtos ir patvirtintos politikos, kaip ir kas turėtų organizuoti, įgyvendinti ir kontroliuoti strateginio planavimo procesą, neatliktas veiklos ir IT/IS procesų susiejimas, neatlikta esamų galimybių ir veiklos analizė, neparengtas IT/IS vystymo strateginis planas, dėl to yra rizika, kad IT/IS procesai neatitiks veiklos procesų. Be to, gali būti nenumatomi ateities poreikiai, per vėlai priimami sprendimai dėl investicijų į IT/IS, nepritraukiami nauji finansavimo šaltiniai.

VRK, vadovaudamasi rinkimų ir referendumų įstatymais, prieš kiekvienus rinkimus ar referendumus rengia jų organizavimo ir vykdymo grafikus¹⁰. Kompiuterinių technologijų skyrius, atsižvelgdamas į minėtus grafikus, rengia savo veiklos planus rinkimų laikotarpiui¹¹, tačiau šių planų VRK vadovybė netvirtina.

Rizika

Nepatvirtintus Kompiuterinių technologijų skyriaus trumpalaikių planų, yra rizika, kad šie planai bus įgyvendinti netinkamai, ne laiku arba visiškai neįgyvendinti.

Patvirtintus maksimalius asignavimus, Viešųjų pirkimų komisijos sekretorius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos viešųjų supaprastintų pirkimų taisyklėmis¹² ir remdamasis VRK padalinių iki praėjusių metų gruodžio 31 d. pateikta informacija, turi sudaryti einamaisiais metais numatomų vykdyti viešųjų pirkimų suvestinę. Auditorių nuomone, VRK turėtų nustatyti procedūras, leidžiančias numatyti prognozuojamą lėšų poreikį ateinantiems metams (įskaitant ir prognozuojamus prekių, paslaugų ar darbų pirkimus ateinančiais metais) gerokai anksčiau ir pateikti šį poreikį Lietuvos Respublikos Vyriausybei iki jai patvirtinant preliminarinius nacionalinio biudžeto pagrindinius rodiklius (žr. 1 pav.). Tokiu būdu, Lietuvos Respublikos Vyriausybė turėtų galimybę atsižvelgti į prognozuojamus VRK poreikius.

1 pavyzdys

LRV 2009 m. liepos 8 d. nutarimu¹³ patvirtintus LR 2010–2012 metų preliminarinius nacionalinio biudžeto pagrindinius rodiklius, LR finansų ministerija informaciją apie maksimalius asignavimus 2010, 2011 ir 2012 metams VRK pateikė 2009 m. liepos 27 d¹⁴. VRK iki to laiko prognozuojamo biudžeto poreikio 2010 metams nebuvo apsvarsčiusi ir pateikusi LRV ar LR finansų ministerijai.

¹⁰ Lietuvos Respublikos 2009 m. Prezidento rinkimų ir rinkimų į Europos parlamentą organizavimo ir vykdymo grafikas.

¹¹ Respublikos Prezidento 2009 m. gegužės 17 d. rinkimai, 2009 m. birželio 7 d. rinkimai į Europos Parlamentą, Kompiuterinių technologijų skyrius.

¹² Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos viešųjų supaprastintų pirkimų taisyklės, patvirtintos Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2008-09-24 įsakymu Nr. Į1-18.

¹³ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-07-08 nutarimas Nr. 732 „Dėl Lietuvos Respublikos 2010–2012 metų preliminarinių nacionalinio biudžeto pagrindinių rodiklių“.

¹⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2009-07-24 raštas Nr. (2.33-01)-6K0907411 „Dėl prognozuojamų 2010, 2011 ir 2012 metų valstybės biudžeto apimčių ir 2010 metų valstybės biudžeto projekto skaičiavimų“.

Rizika

VRK lėšų poreikiai nustatomi tik einamųjų metų pradžioje, patvirtinus biudžetą. Informacija apie prognozuojamą lėšų poreikį nepateikiama LRV iki jai patvirtinant preliminarious nacionalinio biudžeto pagrindinius rodiklius ateinantiems metams, todėl kyla rizika, kad dėl netinkamai nustatytų planavimo procedūrų nebus užtikrintas pakankamas finansavimas IS paslaugų ar prekių, reikalingų tiesioginei VRK veiklai vykdyti, įsigijimui.

1.1.2. Informacinių sistemų valdymo organizacinė struktūra

Nustatant IT organizacinę struktūrą, turėtų būti apibrėžiami reikalavimai darbuotojams, jų įgūdžiams, funkcijoms, atsakomybei, vadovavimui, pareigoms ir atsakomybei vienu metu. IT organizacinei struktūrai turėtų būti taikomi bendrieji IT procesų principai, kurie užtikrintų skaidrumą, kontrolę ir nuolatinį vadovybės dalyvavimą šiame procese. Procesai, politikos ir procedūros turėtų apimti visas funkcijas, ypač didelis dėmesys turėtų būti skiriamas kontrolei, kokybės užtikrinimui, rizikos valdymui, informacijos saugumui, duomenų ir sistemų savininkams (valdytojams).

Už VRK teikiamas IS paslaugas atsakingas Kompiuterinių technologijų skyrius, kuriam vadovauja skyriaus vedėjas¹⁵, tiesiogiai pavaldus VRK pirmininkui¹⁶. Audituojamu laikotarpiu VRK sekretoriato Kompiuterinių technologijų skyriuje dirbo skyriaus vedėjas ir du nuolatiniai darbuotojai. Pagrindinės jų funkcijos išdėstytos pareigybių aprašymuose. Viena aprašyme¹⁷ nustatyta, kad darbuotojas turi vykdyti saugos įgaliojimo funkcijas ir organizuoti mokymus apie informacijos saugą. VRK pirmininko 2009 m. balandžio mėn. įsakymu¹⁸ patvirtinta, kad šis darbuotojas paskirtas saugos įgaliojiniu. Nei pareigybės aprašyme, nei įsakyme nėra pakankamai detalai nustatyta, kokias su duomenų sauga susijusias funkcijas jis turėtų atlikti (neapibrėžta, kas ir koku periodiškumu ir pagal kokią metodiką turi atlikti IS rizikos vertinimą, kaip turi būti organizuojamas saugos atitikties vertinimas ir kt.). Tame pačiame pareigybės aprašyme nustatyta, kad darbuotojas turi administruoti VRK kompiuterines sistemas, o tai prieštarauja gerajai praktikai, kuri rekomenduoja atskirti administravimo ir kontrolės funkcijas.

¹⁵ Vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriato Kompiuterinių technologijų skyriaus vedėjo pareigybės aprašymas, patvirtintas Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2006-12-07 įsakymu Nr. Į1-11.

¹⁶ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriato Kompiuterinių technologijų skyriaus nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2008-12-23 įsakymu Nr. Į1-21.

¹⁷ Vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriato Kompiuterinių technologijų skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymas.

¹⁸ Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2009-04-06 įsakymas Nr. Į1-12 „Dėl saugos įgaliojimo paskyrimo“.

Rizika

Nepakankamai aiškiai apibrėžus saugos įgaliojimo funkcijas ir atsakomybę, susijusią su IS rizikos vertinimu, gali atsirasti spragos IS saugos valdyme ir organizavime, o laiku nenustačius kylančių grėsmių, gali būti sugadintas ar prarastas informacinis turtas.

Vadovaujantis ISACA gerąja praktika¹⁹ nurodoma, kad duomenų valdytojais (savininkais) turėtų būti informacijos naudotojų vadovybė. Vyriausybės nutarimu²⁰ rekomenduotame LST ISO/IEC 17799:2006 standarte²¹ nurodoma, kad organizacija turi paskirti informacinio turto valdytoją. Valstybinių auditorių nuomone, ir vadovaujantis minėta gerąja praktika, VRK turėtų būti suklasifikuoti visi tvarkomi duomenys ir paskirti jų valdytojai (savininkai)²², kurie būtų suinteresuoti VRK IS ar taikomųjų programų, kuriomis tvarkomi atitinkami duomenys, tinkamumu veiklos funkcijoms vykdyti ir būtų priskirta atsakomybė už tvarkomus duomenis. Audituojamu laikotarpiu didžioji dalis atsakomybės už elektroniniu būdu tvarkomus duomenis ir informacinių sistemų tobulinimą atiteko Kompiuterinių technologijų skyriaus darbuotojams.

Rizika

VRK nesuklasifikavus apdorojamų duomenų ir nepriskyrus konkrečioms pareigybėms duomenų valdytojų, gali būti netinkamai tvarkomi duomenys, kuriamos ir administruojamos atitinkamiems duomenims apdoroti skirtos informacinės sistemos ar taikomosios programos neatitiks veiklos poreikių.

CobIT rekomenduoja įstaigoje sudaryti IT/IS valdymo komitetą, į kurį turėtų įeiti veiklos ir IT/IS padalinių vadovai. Komitetas turėtų nustatyti IT/IS išteklių panaudojimo prioritetus atsižvelgiant į veiklos poreikius.

VRK IS valdymo komitetas²³ (toliau – komitetas) sudarytas 2009 m. kovo 5 d. Auditoriai atkreipė dėmesį, kad jam vadovauja ne VRK pirmininkas ar vienas jo pavaduotojų, o VRK narys. Be to, komiteto nariais paskirti ne tik VRK darbuotojai, bet ir kitų įstaigų atstovai: IVPK Informacinių sistemų ir registrų skyriaus vedėjas, VRM Informacinės politikos departamento

¹⁹ Certified Information Systems Auditor Review Technical Information Manual. ISACA, 2001, 424 psl.

²⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-04 nutarimas Nr. 952 „Dėl elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemose“ (2008-07-26 aktuali redakcija, įsigaliojo 2008-07-27) (pakeistas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-04-25 nutarimu Nr. 410 (įsigaliojo 2007-06-30) – išdėstant nauja redakcija).

²¹ Lietuvos standartas. Informacijos technologija. Informacijos saugumo valdymo praktikos kodeksas (tapatus ISO/IEC 17799:2006).

²² Valstybiniai auditoriai vartoja valdytojo (savininko) sąvoką, nes oficialioje angliškoje ISO/IEC 17799 standarto versijoje vartojamas „owner“ terminas. Duomenų valdytojų (savininkų) funkcijos nedetalizuojamos Lietuvos Respublikos teisės aktuose, valstybiniai auditoriai teikia savo nuomonę dėl duomenų valdytojų (savininkų) sąvokos ir jų atliekamo vaidmens, valdant informacines sistemas, remdamiesi LST ISO/IEC 17799 standartu ir kita pasaulio gerąja praktika.

²³ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2009-03-05 įsakymas.

direktorius, LRS Informacinių technologijų ir telekomunikacijų departamento direktorius ir GRT direktorius.

Pastebėjimai

1. Įsakyme, kuriuo buvo sudarytas komitetas, nustatyta, kad iki 2009 m. gegužės 1 d. turėjo būti parengtas ir patvirtintas komiteto darbo reglamentas. Audituojamu laikotarpiu šis dokumentas nebuvo parengtas. Komitetas nuo jo sudarymo datos nevykdė veiklos.

Rizika

VRK sudaryto IS valdymo komiteto struktūra neatitinka gerosios praktikos rekomenduotos sudėties, todėl yra rizika, kad jis bus nelankstus, o komiteto nariai gali priimti VRK veiklą neatitinkančius sprendimus, nes jie nėra VRK veiklos atstovai.

1.1.3. Informacinių sistemų rizikos vertinimas

CobIT rekomenduoja, kad įstaigoje turi būti susitarta dėl bendrų rizikos valdymo principų, kurie apimtų priimtino IT rizikos lygio nustatymą, rizikos ir likutinės rizikos sumažinimo strategiją. Įstaiga turėtų nustatyti, analizuoti ir įvertinti bet kokią galimą poveikį įstaigos tikslams, kuri galėtų sukelti neplanuotas įvykis. Rizikos įvertinimo rezultatas turi būti suprantamas įstaigos vadovybei ir pateikiamas finansine išraiška, kad būtų galima parinkti optimalias rizikos mažinimo priemones.

LRV nutarime²⁴ nurodoma, kad saugos dokumentai valstybės institucijoje turi būti persvarstomi (peržiūrimi) ne rečiau kaip kartą per metus ir tai turi būti daroma po rizikos analizės ar informacinių technologijų saugos atitikties vertinimo atlikimo. Vertinant IS riziką turi būti nustatomi veiksniai, galintys įtakoti duomenų saugumą. VRK šis teisės aktas yra rekomendacinis. ISO 17799 standarte teigiama, kad prieš rengiant saugos politikos dokumentaciją turi būti įvertinama rizika, o pagal jos vertinimo rezultatus pasirinktos atitinkamos kontrolės priemonės.

VRK yra parengusi VRK IS nuostatų ir duomenų saugos nuostatų projektus, kurie audituojamu laikotarpiu buvo derinami su atitinkamomis institucijomis (detaliau 1.2 skyriuje).

Išvada

VRK nereglamentuotas IS rizikos vertinimo procesas, neatliktas IS rizikos vertinimas, todėl saugos priemonės parenkamos intuityviai, neįmanoma nustatyti jų atitikties.

²⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1997-09-04 nutarimas Nr. 952 „Dėl elektroninės informacijos saugos valstybės institucijų ir įstaigų informacinėse sistemose“ (2008-07-26 aktuali redakcija, įsigaliojo 2008-07-27) (pakeistas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-04-25 nutarimu Nr. 410 (įsigaliojo 2007-06-30)).

1.1.4. Informacinių sistemų valdymo ir saugos reglamentavimas

Gerojoje praktikoje nustatyta, kad įstaigoje turi būti parengta vadovybės patvirtinta ir nuolat peržiūrima bei atnaujinama IS valdymo politika, kuri užtikrintų naudojamų IS efektyvų tarnavimą įgyvendinant veiklos procesus.

Lietuvos Respublikoje galioja IS įteisinimą, valdymą ir duomenų saugą reglamentuojantys teisės aktai²⁵. VRK jie yra tik rekomendacinio pobūdžio, nors naudojant VRK IS atliekamos svarbios valstybei funkcijos: kaupiami, apdorojami ir viešinami rinkimų duomenys organizuojant rinkimus ir referendumus; rinkimų rezultatai teikiami visuomenei tiesioginės sąsajos (*on-line*) režimu; kaupiama ir apdorojama politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo informacija; visuomenei teikiamos viešosios paslaugos (pvz., galimybė iš internetinės VRK svetainės atsispausdinti rinkėjo pažymėjimą). VRK IS duomenų saugos nuostatų projekte priskirta prie antros kategorijos sistemų, tai dar kartą rodo VRK IS ir joje esančių duomenų svarbą Lietuvos valstybei, tačiau minėta sistema neįsteigta ir neįteisinta kaip valstybės IS.

VRK IS išorinis reglamentavimas nepakankamas, nes nėra privalomų LR teisės aktų, apibrėžiančių VRK IS įteisinimą, valdymą ir joje apdorojamų duomenų saugą, todėl VRK IS neįteisinta kaip valstybės IS.

Vienas iš Kompiuterinių technologijų skyriaus nuostatuose²⁶ apibrėžtų uždavinių – formuoti ir įgyvendinti VRK sekretoriato informacijos technologijų ir duomenų saugos politiką, kuri įgyvendinant turėtų būti atliekamos šios funkcijos:

- rengiami teisės aktų projektai, reikalingi VRK IS įteisinti;
- rengiami teisės aktų projektai, susiję su IS sauga;
- rengiami teisės aktai asmens duomenų tvarkymui.

Audituojamu laikotarpiu buvo parengti VRK IS nuostatų ir duomenų saugos nuostatų projektai ir pradėti derinti su Informacinės visuomenės plėtros komitetu prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės²⁷, Valstybine duomenų apsaugos inspekcija²⁸, Žurnalistų etikos inspektoriumi²⁹,

²⁵ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004-10-15 įsakymu Nr. T-131 patvirtinta „Valstybės informacinių sistemų kūrimo metodika“ ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-04-19 nutarimu Nr. 451 „Dėl valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklių patvirtinimo“ patvirtintos Valstybės informacinių sistemų steigimo ir įteisinimo taisyklės.

²⁶ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos sekretoriato Kompiuterinių technologijų skyriaus nuostatai, patvirtinti Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2008-12-23 įsakymu Nr. [1-21].

²⁷ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009-03-09 raštas Nr. (13)S-286 „Dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos nuostatų derinimo“.

²⁸ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos 2009-03-13 raštas Nr. 2R-582 (3.33) „Dėl informacinės sistemos nuostatų derinimo“.

²⁹ Žurnalistų etikos inspektoriatas 2009-03-02 raštas Nr. S-173 „Dėl informacinės sistemos nuostatų derinimo“.

Registrų centru³⁰ ir Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba³¹, tačiau iki audituojamo laikotarpio pabaigos minėti dokumentai nepatvirtinti.

Rizika

VRK saugos valdymo sistema – nevientisa ir neišbaigta, nes VRK IS nuostatai ir duomenų saugos nuostatai nepatvirtinti. Dėl to yra rizika, kad bus nežinoma ar ne visiems žinoma VRK vadovybės politika, kokiais tikslais naudojama VRK IS, nebus aiškios IS valdymo kontrolės priemonės (kokie saugos reikalavimai keliami IS, kas turi teisę naudotis IS, kas atsakingas už VRK IS apdorojamą informaciją ir t. t.).

Apie VRK tvarkomų asmens duomenų valdymą išsamiau aprašyta 1.9. ataskaitos skyrelyje.

³⁰ Valstybinės įmonės Registrų centro 2009-03-04 raštas Nr. (1.1.21.-1020)S-1493 „Dėl informacinės sistemos nuostatų derinimo“ ir 2009-03-13 raštas Nr. (1.11.7.-2135)s-1654 „Dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos nuostatų projekto“.

³¹ Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos 2009-03-13 raštas Nr. (14.5)I-1590 „Dėl informacinės sistemos nuostatų derinimo“.

1.2. Informacinių sistemų įsigijimas

CobIT įsigijimo ir įdiegimo grupės (AI) procesų aprašyme įvardyta, kokie IT sprendimai turės būti nustatyti, sukurti ar įsigyti, įgyvendinant įmonės IS/IT strategiją. Šie sprendimai vėliau turės būti įdiegti ir integruoti į įmonės veiklos procesus.

1.2.1. Automatizuotų sprendimų nustatymas – balsavimas internetu

Automatizuotų sprendimų nustatymo procesas apima poreikių ir alternatyvių šaltinių nustatymą, technologinių ir ekonominių galimybių apžvalgą. CobIT nurodo, kad, prieš įsigyjant ar patiems sukuriant naujas taikomas programas ar funkcijas, ir siekiant, kad naujovės efektyviai tarnautų veiklos procesams, turėtų būti atliekama išankstinė galimybių analizė. Į galimybių analizę turėtų įeiti rizikos veiksnių bei kainos ir naudos santykio įvertinimas, ir galutinis apsisprendimas – susikurti patiems sistemą ar ją nusipirkti. Visi išvardyti žingsniai skirti tam, kad būtų sumažintos kūrimo ir diegimo išlaidos, užtikrinant, kad įdiegtas naujas automatizuotas sprendimas padėtų siekti veiklos tikslų.

Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatyme nustatyta, kad ši institucija rūpinasi rinkimų technologijų tobulinimu³². Audituojamu laikotarpiu buvo aktualus su VRK veiklos automatizavimo sprendimu susijęs klausimas – balsavimo internetu³³ galimybės sukūrimas. Jis aktualus nuo 2006 m. lapkričio 16 d., kai Seimas patvirtino Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepciją³⁴. Koncepcijoje suformuluoti internetinio balsavimo įvedimo tikslai, pagrindiniai balsavimo internetu principai, aprašoma principinė balsavimo internetu diegimo schema, numatoma kaina ir reikalavimai teisinei bazei.

Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas 2007 m. balandžio 4 d. potvarkiu „Dėl darbo grupės sudarymo“ sudarė darbo grupę (1 lentelėje tekstas raudona spalva), kuriai vadovauti paskyrė VRK pirmininką. Darbo grupei pirmu punktu pavesta parengti ir Vyriausybei pateikti Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose sistemos įgyvendinimo programą ir jos įgyvendinimo priemones, o antru – koordinuoti įgyvendinimo priemones. Vėliau (2007 m. liepos 11 d.) LRV patvirtino balsavimo internetu diegimo programą³⁵ (1 lentelėje tekstas raudona spalva) ir pavedė ją koordinuoti IVPK. Vykdydamas šį pavedimą, IVPK organizavo viešąjį pirkimą „Balsavimo internetu sistemos kūrimo“ techninės priežiūros bei projekto administravimo ir techninio projekto parengimo

³² Vyriausiosios rinkimų komisijos įstatymas (2002-06-20 Nr. IX-985, 2009-05-26 aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-05-26), 3 straipsnio 2 dalies 15 punktas.

³³ Balsavimas internetu (i. balsavimas) – nuotolinio e. balsavimo būdas, kai rinkėjas gali išreikšti savo valią rinkimuose ar referendume naudodamasis interneto ryšiu savo namuose, darbo vietoje ar kitoje vietoje, kurioje yra interneto prieiga.

³⁴ Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcija“, patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2006-11-16 nutarimu Nr. IX-912 „Dėl balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcijos patvirtinimo“ (aktuali redakcija, įsigaliojo 2006-11-26).

³⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-07-11 nutarimas Nr. 759 „Dėl Balsavimo internetu diegimo programos patvirtinimo“.

paslaugos ir priėmė sukurtus produktus³⁶. Tuo tarpu VRK pirmininko vadovaujama darbo grupei Projekto „Balsavimo internetu sistemos kūrimo“ techninės priežiūros bei projekto administravimo ir techninio projekto parengimo paslaugos (toliau – Projekto) darbo reglamente³⁷ nustatytas vaidmuo ir atsakomybė buvo atsakyti už bendrą Projekto eigos priežiūrą ir kontrolę, spręsti dėl išorinių ekspertų pasitelkimo Projekto rezultatams įvertinti, tvirtinti pagrindinius Projekto rezultatus, Projekto apimties pakeitimus ir priima svarbiausius su Projekto vykdymu susijusius sprendimus.

1 lentelė. Pagrindiniai balsavimo internetu įgyvendinimo etapai.

Laikotarpis	Etapai
2006 m.	Lietuvos Respublikos Seimas 2006-11-16 nutarimu Nr. X-912 patvirtino VRK parengtą Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepciją.
2007 m.	Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas sudarė ir 2007-04-04 potvarkiu Nr. 128 patvirtino darbo grupę balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose sistemos diegimui koordinuoti.
	Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie LRV direktoriaus 2007-03-02 įsakymu Nr. T-34 patvirtino darbo grupę, atsakingą už Balsavimo internetu rinkimuose ir referendumuose koncepcijos įgyvendinimo teisinių aspektų ir balsavimo internetu sistemos įdiegimo vertinimą.
	Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2007-07-11 nutarimu Nr. 759 patvirtino Balsavimo internetu diegimo programą ir pavedė IVPK koordinuoti programos įgyvendinimą.
	IVPK 2007 m. liepos 13 d. paskelbė viešąjį pirkimą „Projekto „Balsavimo internetu sistemos sukūrimas“ techninės priežiūros bei projekto administravimo ir techninio projekto parengimo paslaugų įsigijimas“.
	2007 m. spalio 9 d. sudaryta paslaugų pirkimo sutartis tarp IVPK ir UAB „Ernst & Young Baltic“ bei UAB „Viešųjų ryšių partneriai“.
2008 m.	2008 m. sausio 17 d. LRS atmetė rinkimų ir referendumų įstatymų projektus, kuriais norėta įteisinti balsavimą internetu.
	2008 m. vasario 25 d. IVPK pateikė LRV Balsavimo internetu diegimo programos pakeitimo projektą.
	2008 m. gegužės 10 d. paskelbtas viešasis pirkimas „Balsavimo internetu informacinės sistemos sukūrimo ir įdiegimo bei saugos politiką įgyvendinančių dokumentų parengimo paslaugų pirkimas“.
	2008 m. spalio 16 d. LRV nepritarė IVPK Balsavimo internetu diegimo programos pakeitimo projektui.
	LRS nepriėmus rinkimų ir referendumų įstatymų projektų ir LRV nepatvirtinus Balsavimo internetu diegimo programos pakeitimo projekto, 2008 m. spalio 24 d. IVPK nutraukė sutartį su UAB „Ernst & Young Baltic“ ir UAB „Viešųjų ryšių partneriai“ ir tų pačių metų gruodžio 10 d. sustabdė pirkimo „Balsavimo internetu informacinės sistemos sukūrimo ir įdiegimo bei saugos politiką įgyvendinančių dokumentų parengimo paslaugų pirkimas“ procedūras.
	LRS 2008-12-09 nutarimu Nr. XI-52 patvirtino LRV programą, kurioje 2009 m. numatyta parengti rinkimų įstatymų pataisas, leidžiančius balsavimą internetu rinkimuose ir referendumuose.
2009 m.	2009 m. rugsėjo mėnesį Lietuvos Respublikos Vyriausybė parengė rinkimų įstatymų pataisas, leidžiančius balsavimą internetu rinkimuose ir referendumuose, o jų projektus pateikė LRS.
	2009 m. gruodžio 3 d. LRS nepritarė rinkimų įstatymų pataisoms, įteisinsiančioms balsavimą internetu rinkimuose ir referendumuose.

Auditorių nuomone, programos įgyvendinimo koordinavimą ir kontrolę turėtų atlikti būsimos Balsavimo internetu informacinės sistemos valdytojas, tačiau jokiame oficialiame

³⁶ Projekto įvadinė ataskaita; Projekto darbo reglamentas; Balsavimo internetu informacinės sistemos laikinųjų nuostatų projektas; Balsavimo internetu informacinės sistemos duomenų saugos laikinųjų nuostatų projektas; Balsavimo internetu informacinės sistemos funkcinių, bendrųjų ir saugos reikalavimų projektas; Sistemos techninės specifikacijos dokumentas, kurį sudaro: Sistemos funkciniai reikalavimai, bendrieji sistemos reikalavimai, Sistemos saugos reikalavimai ir techninis projektas; Sistemos specifikacijos projektas; Balsavimo internetu informacinės sistemos sukūrimo ir įdiegimo pirkimo dokumentų projektas; Sistemos saugumo politiką įgyvendinančių dokumentų parengimo paslaugų pirkimo dokumentų projektas; Padėties analizės ir viešinimo rizikų ataskaita; Sistemos pažeidžiamumo analizės ir etiško išilaužimo galimybių testavimo pirkimo dokumentai; Žiniasklaidos stebėsenos ataskaita; Projekto pažangos ataskaita; galutinė projekto ataskaita.

³⁷ UAB „Ernst&Young“ 2007-11-19 parengtas Projekto „Balsavimo internetu sistemos kūrimo“ techninės priežiūros bei projekto administravimo ir techninio projekto parengimo paslaugos darbo reglamentas, versija 1.0.

dokumente Balsavimo internetu informacinės sistemos valdytojas audituojamu laikotarpiu nebuvo paskirtas.

Rizika

Internetinio balsavimo įgyvendinimo koordinavimui LRV paskyrė du koordinatorius: darbo grupę, kuriai vadovauja VRK pirmininkas ir IVPK, tačiau būsimos sistemos valdytojas nebuvo paskirtas. Esant tokiai situacijai, yra rizika, kad dubliuosios funkcijos ir/arba bus vengiama atsakomybės.

Valstybiniai auditoriai atkreipia dėmesį, kad IVPK vykdydamas savo funkcijas³⁸ turi koordinuoti ir derinti kitų valstybės institucijų ir įstaigų rengiamus informacinės visuomenės plėtros investicijų projektus, pagal kompetenciją organizuoti jų efektyvumo ir rizikos įvertinimą. Vadinasi, IVPK įgyvendindamas balsavimo internetu projektą, pats atlieka ir jo vertinimą. Auditoriai pažymi, kad 2006 m. valstybinio audito ataskaitoje³⁹ IVPK buvo pateikta rekomendacija, kad turi būti atskirtos projektų vertinimo ir vykdymo funkcijos, nes vykdydamas informacinės visuomenės plėtros investicijų projektus IVPK pats juos vertina. Be to 2007 m. valstybinio audito ataskaitoje⁴⁰ LRV rekomenduota spęsti dėl IVPK valstybės investicinių projektų vykdymo ir vertinimo funkcijų atskyrimo.

2007 m. liepos 11 d. nutarimu Nr. 759 pavirtintos Balsavimo internetu diegimo programos koordinavimo ir įgyvendinimo funkcijų pavedimas IVPK neatitinka Valstybės kontrolės teiktų rekomendacijų dėl informacinės visuomenės plėtros projektų įgyvendinimo ir priežiūros funkcijų atskyrimo. Apie susiklosčiusią situaciją LRV ir IVPK informuosime raštu.

Balsavimo internetu diegimo programoje⁴¹ projekto įgyvendinimą buvo numatyta finansuoti iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšų. Programai įgyvendinti numatyta išleisti 2 mln. litų. Pirmuoju etapu įgyvendinant paslaugų pirkimo 2007-10-09 sutartį tarp IVPK ir UAB „Ernst & Young Baltic“ bei UAB „Viešųjų ryšių partneriai“ buvo parengta dokumentacija⁴² balsavimo internetu IS įsteigimui ir bandomosios sistemos versijos įsigijimui. Dokumentacijai parengti buvo

³⁸ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuostatai, prieiga internetu: <http://www.ivpk.lt/main.php?cat=10&gr=4> (žiūrėta 2009-12-23).

³⁹ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2006-09-12 valstybinio audito ataskaita Valstybinių informacinių sistemų bendroji kontrolė. Valstybinis ir institucinis lygmenys.

⁴⁰ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2007-09-28 valstybinio audito ataskaita Valstybinių institucijų informacinių sistemų valdymą elektroninės valdžios kontekste.

⁴¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-07-11 nutarimas Nr. 759 „Dėl Balsavimo internetu diegimo programos patvirtinimo“.

⁴² Projekto įvadinė ataskaita; Projekto darbo reglamentas; Balsavimo internetu informacinės sistemos laikinųjų nuostatų projektas; Balsavimo internetu informacinės sistemos duomenų saugos laikinųjų nuostatų projektas; Balsavimo internetu informacinės sistemos funkcinių, bendrųjų ir saugos reikalavimų projektas; Sistemos techninės specifikacijos dokumentas, kurį sudaro: Sistemos funkciniai reikalavimai, bendrieji sistemos reikalavimai, Sistemos saugos reikalavimai ir techninis projektas; Sistemos specifikacijos projektas; Balsavimo internetu informacinės sistemos sukūrimo ir įdiegimo pirkimo dokumentų projektas; Sistemos saugumo politiką įgyvendinančių dokumentų parengimo paslaugų pirkimo dokumentų projektas; Padėties analizės ir viešinimo rizikų ataskaita; Sistemos pažeidžiamumo analizės ir etiško išilaužimo galimybių testavimo pirkimo dokumentai; Žiniasklaidos stebėsenos ataskaita; Projekto pažangos ataskaita; galutinė projekto ataskaita.

išleista 650 tūkst. litų. Be to, atlikus galimų tiekėjų apklausą remiantis parengta būsimo Balsavimo internetu IS specifikacija, paaiškėjo, kad sistemos įdiegimui, pritaikant rinkoje parduodamus produktus ar kuriant naują sistemą, vietoje Balsavimo internetu diegimo programoje planuotų išleisti 2 mln. litų prognozuojama išleisti iki 12 mln. litų⁴³.

Audito metu nustatyta, kad nei VRK, nei IVPK, įgyvendindami balsavimo internetu projektą, neįvertino būsimo IS kainos ir naudos santykio.

Atkreipiame dėmesį, kad Valstybės kontrolė 2007 m. atlikusi auditą „Valstybinių institucijų informacinių sistemų valdymas elektroninės valdžios kontekste“ pastebėjo, kad reikia parengti metodiką, kad būtų galima atlikti naudos/išlaidų analizę. Gauta nauda neturėtų apsiriboti įgyvendinamų projektų kaina, nes būtina atsižvelgti ir į kitus kriterijus, pvz.: kaip IS turi tenkinti organizacijos veiklos poreikius, užtikrinti kaupiamos informacijos saugumą ir vientisumą, optimizuoti kompiuterizuojamus veiklos procesus“, rekomendavo LRV „įpareigoti Finansų ministeriją nustatyti terminus Valstybės kapitalo investicijų planavimo metodikos pakeitimams, susijusiems su informacinės visuomenės plėtros investicinių projektų specifika, atlikti“⁴⁴. Iki šiol metodika neparengta ir nepatvirtinta.

Rizika

Įgyvendinant internetinį balsavimą, nenustatytas kainos ir naudos santykis, todėl yra rizika, kad lėšos kuriant balsavimo internetu sprendimą bus išleistos nerezultatyviai (nesumažins rinkimų organizavimui skirtų išlaidų, galbūt jas padidins).

1.2.2. Informacinių technologijų išteklių įsigijimas

IS ištekliai, įskaitant žmones, programinę ir techninę įrangą bei paslaugas, įmonėse paprastai perkamos. Dėl to gerosios praktikos rinkinyje CobIT rekomenduojama, kad įstaiga apibrėžtų pirkimo procedūras ir jų laikytųsi pasirenkant tiekėjus, sudarant su jais sutartis. Tai užtikrintų, kad įstaiga laiku ir efektyviai įsigytų reikiamų IS išteklių.

VRK pirkimus atlieka vadovaudamasi Viešųjų pirkimų įstatymu⁴⁵ ir Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos viešųjų supaprastintų pirkimų taisyklėmis⁴⁶. Audito metu nustatyta, kad dauguma pirkimų atliekama prieš kiekvienus rinkimus (žr. 2 pav.). Atsižvelgiant į tai, kad viešieji pirkimai ne visada vyksta sklandžiai, o kartais visiškai neįvyksta, auditorių nuomone, VRK būtų palankiau sudaryti ilgalaikes paslaugų teikimo sutartis. Tai sumažintų riziką, kad nebus laiku įsigyta vienokia ar kitokia rinkimų organizavimui reikalinga paslauga.

2 pavyzdys

⁴³ Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008-02-25 raštas Nr. (13)S-204 „Dėl balsavimo internetu programos vykdymo“.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2007 m. audito ataskaita „Valstybinių institucijų informacinių sistemų valdymas elektroninės valdžios kontekste“.

⁴⁵ Viešųjų pirkimų įstatymas, 1996-08-13 Nr. I-1491.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos viešųjų supaprastintų pirkimų taisyklės.

VRK prieš Lietuvos Respublikos Seimo rinkimus ir referendumą dėl Ignalinos atominės elektrinės, Prezidento ir Europos parlamento rinkimus viešojo konkurso būdu įsigijo šias paslaugas kaskart sudarydama naujas sutartis:

- Politinės reklamos rinkimų laikotarpiu stebėseną ir duomenų teikimas⁴⁷.
- Spausdinimas rinkėjų pažymėjimų, rinkėjų sąrašų ir kitų spaudinių⁴⁸.
- Rinkėjų informavimo trumpuoju numeriu 1855 paslauga⁴⁹.

Pastebėjimas

2006 m. VRK įvykdė viešąjį pirkimą rinkimų informacijos kompiuterizuoto tvarkymo paslaugoms įsigyti. Valstybiniai auditoriai, analizuodami šio pirkimo medžiagą, pastebėjo, kad VRK nesaugojo pirkimui pateiktų originalių tiekėjų pasiūlymų, taigi, nesivadovavo Viešųjų pirkimų įstatymu⁵⁰.

Rizika

Daugumą rinkimų organizavimui ir įgyvendinimui reikalingų paslaugų VRK viešojo konkurso būdu įsigija prieš kiekvienus rinkimus ar referendumus. Dėl to yra rizika, kad, užsitęsęs pirkimo procedūroms ar neįvykus pirkimui, gali sutrikti rinkimų organizavimo ir įgyvendinimo procesas.

⁴⁷ Vyriausiosios rinkimų komisijos ir UAB „SIC Gallup Media“ 2008-09-30 Sutartis Nr. S1-43 (Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai); 2009-04-14 Vyriausiosios rinkimų komisijos ir UAB „SIC Gallup Media“ Sutartis Nr. SGM09/51/S1-32 (Lietuvos Respublikos Prezidento ir Europos Parlamento rinkimai); 2008-09-15 Vyriausiosios rinkimų komisijos ir UAB „SIC Gallup Media“ Sutartis Nr. SGM08/99/S1-43 (Lietuvos Respublikos Prezidento, jei būtų vykę pakartotiniai rinkimai).

⁴⁸ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos ir UAB „Garsų pasaulio“ 2009-03-26 Sutartis Nr. S1-22.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos ir UAB „Lintel“ paslaugų sutartys: 2008-09-17 Nr. S1-30; 2009-03-19 Nr. 2009/08-04/ S1-14.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas (2005-12-22 Nr. X-471), 21 straipsnis.

1.3. Informacinių sistemų paslaugų teikimas ir palaikymas

Trečiosios, CobIT pateikimo ir palaikymo grupės (DS) procesai aprašomi įvardijant, kaip turi būti teikiamos informacinių sistemų/technologijų paslaugos. Tai įstaigos informacinių sistemų/technologijų padalinio paslaugų teikimas kitiems įmonės padaliniais, informacijos saugos ir įmonės veiklos tęstinumo užtikrinimas, vidaus vartotojų aptarnavimas ir duomenų valdymas.

1.3.1. Perkamų informacinių technologijų paslaugų valdymas

CobIT rekomenduoja, kad gaunamos paslaugos turi atitikti įmonės poreikius, o šis procesas turi būti tinkamai valdomas. Efektyvus gaunamų IT paslaugų valdymas, nuolatinis sutartinių įsipareigojimų vykdymo stebėjimas sumažins riziką, kad įmonės veikla nukentės dėl netinkamos paslaugų teikėjų veiklos. Turi būti aiškiai nustatytos šalių teisės ir pareigos, teikiamų ir gaunamų paslaugų apimtis ir kokybė.

Didžiąją daugumą IT paslaugų VRK perka iš paslaugų teikėjų, sudarydama su jais sutartis (išsamiau 5 priede). Audito metu įvertinus tai, kaip VRK stebi, kontroliuoja ir užtikrina trečiųjų šalių teikiamų paslaugų kokybę, nustatyta, kad nepaskirti už paslaugų teikimo sutarčių įgyvendinimo priežiūrą atsakingi VRK darbuotojai, nedokumentuotos trečiųjų šalių teikiamų paslaugų stebėjimo ir kontrolės procedūros. Nustatyta, kad kai kurios trečiųjų šalių teikiamos paslaugos teikiamos be sutartinių ar kitokių rašytinių įsipareigojimų (žr. 3 pav.).

3 pavyzdys

VRK įsikūrusi Seimo patalpose ir naudojami Seimo kanceliarijos lokaliu kompiuterių ir telekomunikacijų (telefonų) tinklu, kurį administruoja Seimo kanceliarijos Informacijos technologijų ir telekomunikacijų departamentas. Jis atlieka ir VRK kompiuterinių darbo vietų techninę priežiūrą, bet paslaugų teikimo sutarties ar kitokio rašytinio įsipareigojimo tarp VRK ir LR Seimo kanceliarijos nėra.

Rizika

Nesant sutartinių įsipareigojimų tarp VRK ir IT paslaugų teikėjų, yra rizika, kad sutrikus paslaugų teikimui, jis bus atnaujinamas neoperatyviai ir dėl to sutriks VRK veiklos procesai.

VRK nedokumentuotos trečiųjų šalių teikiamų paslaugų stebėjimo ir kontrolės procedūros, todėl kiekvienu atveju taikomos individualios, atsakingo asmens pasirinktos, paslaugų kokybės vertinimo priemonės ir kontrolės būdai, kurių tinkamumas nežinomas ar nepamatuojamas.

1.3.2. Informacinių sistemų veiklos tęstinumo užtikrinimas

CobIT nurodo, kad, siekiant užtikrinti nepertraukiamą paslaugų teikimą, būtina kurti, palaikyti ir tikrinti IT tęstinumo planus, naudoti kitose vietose esančias duomenų saugyklas ir periodiškai rengti veiklos tęstinumo mokymus. Efektyviai valdomas nepertraukiamo paslaugų teikimo procesas sumažina IT funkcionavimo nutrūkimo tikimybę ir galimą neigiamą poveikį pagrindinėms veiklos funkcijoms ir procesams.

Nuo 2009 m. sausio 1 d. duomenų valdytojų organizacinių ir technines duomenų saugumo priemonių pasirinkimą reglamentuoja VDAI direktoriaus įsakymas⁵¹. Atsižvelgiant į saugotinių asmens duomenų pobūdį ir jų tvarkymo keliamą riziką, VRK turėtų būti priskirta trečiajam (aukščiausiam) saugumo lygiui. Tai reiškia, kad VRK turėtų būti pasitvirtinusi duomenų atkūrimo ir duomenų atsarginių kopijų darymo ir saugojimo tvarkas, turėtų registruoti avarinio asmens duomenų atkūrimo veiksmus. Šie reikalavimai apima tik dalį CobIT rekomendacijų, bet jų įgyvendinimas padėtų užtikrinti efektyvesnį IS tęstinumo valdymą, tačiau audituojamu laikotarpiu VRK minėtų tvarkų nebuvo parengusi. Be to, VRK, vadovaudamasi Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu⁵², pateikė VDAI pranešimą dėl patikslintos išankstinės patikros⁵³. Patikroje VRK nurodė turinti šias duomenų apsaugos priemones: atsarginių kopijų saugojimo tvarką ir veiklos atkūrimo planą. VRK 2009 m. rugsėjo 7 d. rašte nurodė, kad minėtus dokumentus turi rinkimų informacijos kompiuterizuoto tvarkymo paslaugą ir VRK IS posistemių talpinimo ir administravimo paslaugą tarp rinkimų priežiūrą pagal sutartis⁵⁴ teikiantis rangovas. Sutartyse jis įsipareigoja užtikrinti IS tęstinumą. Auditorių manymu, VRK sutarties įgyvendinimo kontrolę atlieka nepakankamai, nes kartu su VRK 2009 m. rugsėjo 7 d. raštu pateikto *LitVote* techninės architektūros duomenų atsarginių kopijų saugojimo tvarka ir *LitVote* atkūrimo planas nepatvirtinti ir neapima visos VRK IS. Kita vertus, VRK neturi savo parengtų ir patvirtintų VRK IS veiklos atkūrimo planų, kuriuose būtų numatytos priemonės, kaip VRK užtikrins tęstinumą sutrikus rangovų teikiamoms paslaugoms (kaip rangovai užtikrins tęstinumą įvykus incidentui, kaip VRK elgtis netekus rangovų ir/ar sutrikus jų teikiamoms paslaugoms ir t. t.).

Rizika

Audituojamu laikotarpiu VRK neturėjo parengto ir patvirtinto IS veiklos tęstinumo valdymo plano, atsarginių kopijų saugojimo tvarkos, todėl yra rizika, kad veiklos atkūrimas po nelaimingo atsitikimo gali būti neplaningas ir sunkiai kontroliuojamas, dėl to gali sutrikti rinkimų organizavimo ir įgyvendinimo procesas.

⁵¹ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2008-11-12 įsakymas Nr. 1T-71(1.12) „Dėl bendrųjų reikalavimų organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms patvirtinimo“ (aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-01-01).

⁵² Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (1996-06-11 Nr. I-1374, 2008-02-23 aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-01-01).

⁵³ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2009-03-16 raštas Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai Nr. 2-133 „Dėl išankstinės patikros“.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos ir UAB „Algoritmų sistemos“ 2007-12-22 sutartis Nr. 07-040/S1-49 ir Viešojo pirkimo 2006-07-21 sutartis Nr.06/025 S-1-3.

VRK IS posistemių programinę įrangą audituojamu laikotarpiu įdiegė, palaikė, administravo ir už posistemių veiklos tęstinumą sutarties sąlygų ribose atsakė UAB „Algoritmų sistemos“. Po kiekvienų rinkimų VRK IS posistemių išėities kodą ir visus rinkimų duomenis rangovas surašydavo į kompaktinius diskus ir perduodavo VRK. Pasibaigus sutarčiai⁵⁵ buvo skelbtas viešasis konkursas, kurį laimėjo jungtinės veiklos pagrindu veikianti įmonių grupė, kurių kiekvienos ISVS sertifikuota pagal standartą ISO 27001. Galimas atvejis, kad kitą kartą konkursą laimės kita įmonė, ne ankstesnis paslaugų teikėjas, ir VRK IS bei rinkimų duomenis teks atstatyti iš VRK turimų atsarginių kopijų.

VRK atsakingų darbuotojų teigimu, VRK (neturi reikiamų išteklių įvykus incidentui, praradus rangovą atkurti IS pas save) nebandė atstatyti VRK IS posistemių iš turimų laikmenų. Prieš kiekvienus rinkimus sistemų funkcionavimas testuojamas.

Rizika

VRK niekada nebandė atstatyti IS iš turimų laikmenų ir nevertino kritinių išteklių, reikalingų įvykus incidentui atkurti VRK IS, todėl, įvykus incidentui, gali būti laiku neatstatyta IS ir laiku nesuteiktos paslaugos.

1.3.3. Asmens duomenų tvarkymas

CobIT apibrėžiama, kad norint efektyviai tvarkyti duomenis, reikia nustatyti duomenų tvarkymo reikalavimus. Duomenų tvarkymo procesą sudaro procedūros, skirtos sukurti laikmenų bibliotekas, daryti atsargines kopijas ir vykdyti duomenų atkūrimą ir tinkamą laikmenų naikinimą. Efektyvus duomenų tvarkymas padeda užtikrinti duomenų kokybę, atlikimą laiku, prieinamumą ir konfidencialumą.

Ataskaitos 1.1.2. skyriuje minėta, kad VRK duomenys nesuklasifikuoti, nepaskirti duomenų valdytojais, o 1.1.4. skyriuje aprašyti audito metu nustatyti duomenų saugos reglamentavimo trūkumai.

Rinkimų organizavimui ir vykdymui VRK naudoja LR piliečių asmens duomenis ir ypatingos svarbos asmens duomenis⁵⁶ (žr. 4 pav.). Be to, rinkimų metu asmens duomenis apdoroja ne tik VRK darbuotojai, bet ir laikini, samdomi rinkimų laikotarpiui, darbuotojai, ir paslaugas pagal sutartis teikiančios privačios įmonės.

4 pavyzdys

Rinkėjų sąrašams sudaryti naudojami šie duomenys: asmens kodas, vardas, pavardė, nuolatinės gyvenamosios vietos adresas ir adreso įrašymo į Gyventojų registrą pagrindas, gimimo data, asmens pilietybę patvirtinančio dokumento (paso arba asmens tapatybės kortelės) serija, numeris, rinkėjo pažymėjimo numeris, darbingumo būklė (nedarbingumas, laikinas nedarbingumas, neįgalumas), kitos Europos Sąjungos valstybės narės pilietybę patvirtinančio asmens dokumento numeris (tik rinkimuose į Europos Parlamentą), dokumento, patvirtinančio kitos Europos Sąjungos valstybės narės piliečio pragyventą Lietuvos Respublikoje laiką, duomenys (tik rinkimuose į Europos Parlamentą), ankstesnė asmens gyvenamoji vieta kitoje Europos

⁵⁵ Vyriausiosios rinkimų komisijos ir UAB „Algoritmų sistemos“ Viešojo pirkimo 2006-07-21 sutartis Nr. 06/025 S-1-3.

⁵⁶ Ypatingi asmens duomenys – duomenys, susiję su fiziniu asmens rasine ar etnine kilmė, politiniais, religiniais, filosofiniais ar kitais įsitikinimais, naryste profesinėse sąjungose, sveikata, lytiniu gyvenimu, taip pat informacija apie asmens teistumą.

Sajungos valstybėje narėje ar kilmės valstybėje narėje (tik rinkimuose į Europos Parlamentą), dokumento, leidžiančio nuolat gyventi Lietuvos Respublikoje, numeris (tik savivaldybių tarybų rinkimuose ir rinkimuose į Europos Parlamentą), duomenys apie tai, ar nebalsavo kitoje nei kilmės valstybėje (rinkimų į Europos Parlamentą metu), rinkimų apylinkė, specialusis paštas, Lietuvos Respublikos diplomatinė atstovybė, konsulinė įstaiga, laivas, sveikatos priežiūros, socialinės rūpybos ir globos įstaiga, karinis vienetas, baudmės vykdymo įstaiga (jei rinkėjas vienoje jų balsavo), duomenys apie tai, ar rinkėjas turi teisę balsuoti namuose, ar balsavo namuose, ar teismo įsiteisėjusiu nuosprendžiu (sprendimu) pripažintas neveiksniu⁵⁷.

LR vidaus reikalų ministro įsakyme⁵⁸ nustatyta, kad informacinė sistema, kurioje tvarkomi ypatingi asmens duomenys, priskiriama antrajai iš keturių (pirmoji – aukščiausia) kategorijai⁵⁹. Antrosios kategorijos sistemos techniniai saugos reikalavimai išdėstyti VRM įsakyme⁶⁰ (žr. 5 pav.). Šis teisės aktas VRK yra tik rekomendacinio pobūdžio, VRK juo nesivadovauja. Auditorių nuomone, Asmens duomenų tvarkymo taisyklėse nurodytos duomenų tvarkymo organizacinės ir techninės priemonės yra nepakankamos ir neatitinka nei VRM, nei CobIT rekomendacijų.

5 pavyzdys

Elektroninės informacijos techniniai saugos reikalavimai:

1. atitikties vertinimas turi būti atliekamas ne rečiau kaip kartą per metus, jei teisės aktuose nenustatyta kitaip;
2. institucija turi išsiaiškinti, kiek ji ilgiausiai gali tęsti savo funkcijų įgyvendinimą neveikiant informacinei sistemai ar jos daliai; institucijos informacinės sistemos veiklos tęstinumo valdymo planas turi užtikrinti informacinės sistemos veiklos atkūrimą per šį laikotarpį; turi būti parengtas veiksmų planas, užtikrinantis informacinės sistemos veiklos atnaujinimą ketvirtosios kategorijos informacinėms sistemoms per 16 val., trečiosios kategorijos informacinėms sistemoms – per 8 val., antrosios kategorijos informacinėms sistemoms – per 1 val., pirmosios kategorijos informacinėms sistemoms – per 15 min.;
3. informacinė sistema turi turėti įvestos elektroninės informacijos tikslumo, užbaigtumo ir patikimumo tikrinimo priemones;
4. kopijų darymas turi būti fiksuojamas žurnale;
5. periodiškai turi būti atliekami elektroninės informacijos atkūrimo iš kopijų bandymai.

Rizika

Atliekant asmens duomenų tvarkymo veiksmus, bet nesivadovaujant gerosiomis praktikomis ir standartais, Vyriausybės nutarimais ir Vidaus reikalų ministerijos įsakymais (šie teisės aktai VRK yra rekomendacinio pobūdžio), reglamentuojančiais informacijos saugą, neturint saugumo politikos ir įteisintų informacinių sistemų, kyla rizika, kad duomenys gali būti sugadinti, paviešinti ar kitaip neteisėtai panaudoti.

⁵⁷ Asmens duomenų tvarkymo Lietuvos Respublikos vyriausiojoje rinkimų komisijoje taisyklės, patvirtintos 2007-06-29 Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimu Nr. 272 „Dėl asmens duomenų tvarkymo taisyklių“.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2007-07-11 įsakymas Nr. 1V-247 „Dėl valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų klasifikavimo pagal jose tvarkomą elektroninę informaciją gairių patvirtinimo“ (2008-11-06 aktuali redakcija, įsigaliojo 2008-11-07).

⁵⁹ 3.2. Antros kategorijos informacinė sistema – informacinė sistema, kuri atitinka bent vieną iš šių kriterijų: <...> 3.2.3. joje tvarkomi ypatingi asmens duomenys, išskyrus duomenis, susijusius su asmens sveikata.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2008-10-27 įsakymu Nr. 1V-384, patvirtinti Valstybės institucijų ir įstaigų informacinių sistemų elektroninės informacijos techniniai saugos reikalavimai.

VRK, tvarkydama asmens duomenis, vadovaujasi Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu⁶¹ ir yra pasitvirtinusi tris tvarkas:

- Asmens duomenų tvarkymo taisyklės, kurios nustato asmens duomenų tvarkymo organizacines ir technines priemones;
- Duomenų teikimo ir jų įvedimo į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą tvarkos aprašą⁶², kuris nustato savivaldybių ir apylinkių rinkimų komisijų turimų duomenų apie balsavusiųjų rinkėjų aktyvumą, balsų skaičiavimo duomenų teikimo tvarką;
- Kandidatų, pretendentų ir kandidatų ir rinkėjų sąrašų duomenų elektroninių kopijų perdavimo kompiuterinėse laikmenose tvarkos aprašą⁶³, kuris reglamentuoja rinkėjų, kandidatų, pretendentų ir kandidatų sąrašų duomenų elektroninių kopijų parengimą ir teikimą.

Auditoriai nustatė, kad 2008 m. vasario 1 d., pasikeitus Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymui, Asmens duomenų tvarkymo taisyklės VRK nebuvo atnaujintos. Palyginus sprendime dėl taisyklių patvirtinimo ir tose taisyklėse pateiktas nuorodas į pasikeitusį įstatymą, rasta neatitikimų. Nustatyta, kad sprendime ir minėtose taisyklėse nurodyti įstatymo 18, 19, 20, 21 straipsniai ir 24 straipsnio 1 dalis neatitinka minėto įstatymo naujos redakcijos. Taip pat nustatyta, kad Asmens duomenų tvarkymo taisyklėse nenurodyta, kas atsako už tvarkos atnaujinimą ir kas kiek laiko ji turėtų būti peržiūrima ir keičiama.

Rizika

Neatnaujinant Asmens duomenų tvarkymo taisyklių, nustatytos priemonės ir reikalavimai sensta ir neatitinka esamos situacijos, todėl kyla rizika, kad nebus užtikrinama pakankama asmens duomenų tvarkymo kontrolė.

Pažanga: 2009 m. gruodžio 23 d. VRK sprendimu⁶⁴ Asmens duomenų tvarkymo taisyklės – atnaujintos.

Duomenų teikimo ir jų įvedimo į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą tvarkos aprašas⁶⁵ nustato savivaldybių ir apylinkių rinkimų komisijų turimų duomenų apie balsavusiųjų rinkėjų aktyvumą, balsų skaičiavimo duomenis teikimo tvarką. Pastebėtina, kad ši

⁶¹ Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (1996-06-11 Nr. I-1374, 2008-02-23 aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-01-01), 33 straipsnis.

⁶² Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2009-05-07 sprendimas Nr. 150 „Dėl duomenų teikimo ir jų įvedimo į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą tvarkos aprašo“.

⁶³ Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2009-08-12 įsakymas Nr. I1-20 „Dėl kandidatų, pretendentų ir kandidatų ir rinkėjų sąrašų duomenų elektroninių kopijų perdavimo kompiuterinėse laikmenose tvarkos aprašo“.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2009-12-23 sprendimas Nr. 315 „Dėl Asmens duomenų tvarkymo taisyklių patvirtintų Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos 2007 m. birželio 29 d. sprendimu Nr. 272, 35 punkto pakeitimo“.

⁶⁵ Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2009-05-07 sprendimas Nr. 150 „Dėl duomenų teikimo ir jų įvedimo į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą tvarkos parašo patvirtinimo“.

tvarka patvirtinta audituojamu laikotarpiu. Tvarkos 4 punkte⁶⁶ paminėta, kad duomenys turi būti nedelsiant įvesti į VRK IS, tačiau VRK IS neregamentuota jokiuose patvirtintuose dokumentuose.

Rizika

Neapibrėžus vidiniuose (lokaliniuose) teisės aktuose VRK IS ar jos neįteisinus kaip valstybės IS, gali įvykti nesusipratimų dėl vartotojų suvokimo kas yra VRK IS, o tai didina klaidų tikimybę.

VRK, prieš atlikdama naujus asmens duomenų tvarkymo veiksmus arba perduodama teises rangovui tvarkyti asmens duomenis vadovaujasi Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymu ir prieš kiekvienus rinkimus teikia VDAI pranešimus dėl išankstinių patikrų. Paskutinės audituojamu laikotarpiu siūstos išankstinės patikros, derintos šių metų kovo mėnesį dėl Europos parlamento rinkimų, Respublikos Prezidento rinkimų organizavimo ir rinkėjų sąrašų sudarymo, dėl Europos Parlamento rinkimų ir Respublikos Prezidento rinkimų organizavimo ir kandidatų atitikties įstatymų reikalavimams patikrinimo⁶⁷. Minėtus pranešimus dėl išankstinių patikrų VRK pateikė vadovaudamasi ankstesnės redakcijos taisyklėmis⁶⁸, nors tuo metu jau galiojo nauja taisyklių redakcija⁶⁹. Tačiau VDAI nustatė⁷⁰, kad VRK turi tinkamas priemones asmens duomenims tvarkyti, t.y. teisėtai ir nepažeidžiant Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme nustatytų asmens duomenų tvarkymo reikalavimų, duomenų subjektų teisių, turi tinkamas organizacines ir technines duomenų saugumo priemones. Šiuo sprendimu suteiktas leidimas atlikti ypatingų asmens duomenų tvarkymo veiksmus.

Pastebėjimas

VDAI neužtikrina Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo 33 straipsnio priežiūros ir kontrolės, nes VDAI suteikė VRK leidimą atlikti ypatingų asmens duomenų tvarkymo veiksmus, nors VRK pranešimus dėl išankstinių patikrų pateikė užpildžiusi ankstesnės redakcijos formą. Apie tai bus raštu informuojama VDAI.

Pranešimuose dėl išankstinių patikrų⁷¹ apie ypatingų asmens duomenų (neveiknumas, neįgalumas, laikinas nedarbingumas ir teistumas) tvarkymą automatinio būdu 11 punkte (Duomenų apsaugos priemonių apraše) VRK pažymėjo tokias priemones: nustatyta vartotojų prisijungimo tvarka, patvirtinta atsarginių kopijų saugojimo tvarka ir parengtas veiklos atkūrimo planas.

Ataskaitos 1.3.2 skyrelyje buvo paminėta, kad VRK neturi parengto ir patvirtinto veiklos atkūrimo plano ir kopijų saugojimo tvarkos.

⁶⁶ 4. Telekomunikacinėmis priemonėmis balsavusiųjų rinkėjų aktyvumo, apylinkių balsų skaičiavimo protokolų duomenys turi būti gauti iš visų apylinkių rinkimų komisijų ir perduoti į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą nedelsiant.

⁶⁷ Vyriausiosios rinkimų komisijos 2009-03-16 raštas Nr. 2-133(1.5) „Dėl išankstinės patikros“.

⁶⁸ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2006-02-02 įsakymas Nr. 1T-6 “Dėl išankstinės patikros atlikimo taisyklių patvirtinimo”.

⁶⁹ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2009-01-16 įsakymas Nr. 1T-4 (1.12) “Dėl Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2006 m. vasario 2d. įsakymo Nr. 1T-6 “Dėl išankstinės patikros atlikimo taisyklių patvirtinimo” pakeitimo”.

⁷⁰ Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos 2009-03-17 sprendimas Nr. 2R-606(2.6) „Dėl leidimų išdavimo“.

⁷¹ Vyriausiosios rinkimų komisijos 2009-03-16 raštas Nr. 2-133(1.5) „Dėl išankstinės patikros“.

VRK atsakingų darbuotojų teigimu, kiekvieniems rinkimams vartotojų registravimo tvarka nustatoma atskirai. Auditorių nuomone, vartotojų prisijungimą reglamentuojantys dokumentai⁷² nepakankami norint užtikrinti duomenų saugą. Nuo 2000 m. VRK atlieka asmens duomenų tvarkymo veiksmus, tačiau nėra pasitvirtinusi bendros vartotojų prisijungimo tvarkos. Nurodyti dokumentai nėra tvarkos, tai vartotojų registravimo formos.

Rizika

Neturint patvirtintos vartotojų prisijungimo tvarkos, kyla rizika, kad duomenys, dėl ne visiškai reglamentuotos prieigos gali būti sugadinti, paviešinti ar kitaip neteisėtai panaudoti.

1.4. Monitoringas ir vertinimas

Paskutinė – ketvirtoji CobIT monitoringo ir vertinimo (ME) grupė rekomenduoja, kad nuolat turi būti vertinami visi IS procesai ir jų atitiktis vidaus kontrolės reikalavimams. Vertinimas turėtų apimti efektyvumo valdymą, vidaus kontrolės sistemos stebėjimą, atitiktį teisinio reguliavimo ir valdymo reikalavimams.

1.4.1. Atitiktis išoriniams reikalavimams

CobIT rekomenduoja⁷³, kad visi IS procesai ir jų atitiktis vidaus kontrolės reikalavimams turi būti vertinami nuolat. Vertinimas turėtų apimti efektyvumo valdymą, vidaus kontrolės sistemos stebėjimą, atitiktį teisinio reguliavimo ir valdymo reikalavimams.

VRK nesivadovauja standartais ar gerosiomis praktikomis. Visa subjekto IS politika ir procedūros vykdomos įvertinant galiojančių teisės aktų, susijusių su valstybės informacinėmis sistemomis, reikalavimus. Atsižvelgiant į tai, kad VRK nėra Vyriausybės įstaiga, įstaiga prie ministerijos ar kita Lietuvos Respublikos Vyriausybei atskaitinga valstybės institucija ar įstaiga, – dauguma minėtų teisės aktų VRK yra tik rekomendacinio pobūdžio.

Auditoriai vertinimui atrinko toliau išvardytus teisės aktus, kuriais VRK privalo vadovautis ir sekti jų pakeitimus:

1. Lietuvos Respublikos Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas (1996-06-11 Nr. I-1374, 2008-02-23 aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-01-01);

⁷² Vartotojų registravimo tvarka nustatoma kiekvieniems rinkimams atskirai. Tvarka nustatyta šioms vartotojų grupėms: Rinkėjų sąrašų informacinės sistemos vartotojai (RSIS), LitVote I ir II dalies, skirtos rinkimų duomenų organizuojant rinkimus ir rinkimų dienos duomenų tvarkymui, vartotojai; LitVote III dalies, skirtos politinių kampanijų finansavimo duomenų tvarkymui, vartotojai. Pateikiame Vyriausiosios rinkimų komisijos sprendimus dėl vartotojų registravimo 2009 m. Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimuose ir rinkimuose į Europos Parlamentą: „Dėl įgaliojimų suteikimo savivaldybių rinkimų komisijų pirmininkams ir dokumentų formų patvirtinimo“, 2009-03-10 Nr. 57; „Dėl vartotojų registravimo formų patvirtinimo“, 2009-03-04 Nr. 49.

⁷³ CobIT 4.1, 13–14 psl.

2. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2006-02-02 įsakymas Nr. 1T-6 „Dėl išankstinės patikros atlikimo taisyklių patvirtinimo“ (2009-01-29 aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-01-30);

3. Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2008-11-12 įsakymas Nr. 1T-71(1.12) „Dėl bendrųjų reikalavimų organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms patvirtinimo“ (aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-01-01).;

4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003-04-18 nutarimas Nr. 480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo“ (2009-04-30 aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-06-15).

VRK Kompiuterinių technologijų skyriuje nuo 2006 m. įsteigta pareigybė⁷⁴, nustatant, kad valstybės tarnautojas atsako už teisės aktų studijavimą, analizavimą ir pasiūlymų teikimą skyriaus vadovui. Nepaisant to, Valstybiniai auditoriai, vertindami, ar VRK informacinių sistemų valdymas atitinka Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimus, nustatė neatitikčių asmens duomenų tvarkymo srityje ir bendriesiems reikalavimams interneto svetainėms. Neatitiktys teisės aktų reikalavimams, išskyrus tuos, kurie jau buvo paminėti ankstesniuose ataskaitos skyriuose, išsamiau pateiktos 2 priede.

Išvada

VRK nustatyta vidaus kontrolės proceso trūkumų, nes turėdama nedidelę privalomų teisės aktų bazę ir nuo 2006 m. patvirtintą pareigybę, atsakingą už teisinės bazės analizę, neatliko priimtų lokalinių norminių teisės aktų (jų pakeitimų) atitikties naujai atsiradusiems teisės aktams vertinimo, taip pat neatliko lokalinių norminių teisės aktų būtinų pakeitimų.

⁷⁴ Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2006-12-07 įsakymas Nr. Į1-11 „Dėl VRK sekretoriato kompiuterinių technologijų skyriaus vyriausiojo specialisto pareigybės aprašymo patvirtinimo“.

2. Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikymo kontrolės vertinimas

VRK IS sudaro trys pagrindinės dalys: rinkimų organizavimo, partijų finansavimo kontrolės ir Gyventojų registro tarnybos sukurta rinkėjų sąrašų sudarymo programinė įranga (RSIS).

VRK IS tikslai:

- teikti ir sudaryti sąlygas gauti oficialią informaciją apie rinkimų eigą, vykstančius ir įvykusius rinkimus ir referendumus;
- kausti ir viešinti rinkimų duomenis organizuojant rinkimus ir referendumus;
- kausti ir apdoroti rinkimų rezultatus, teikti juos visuomenei *on-line* režimu;
- kausti ir apdoroti politinių partijų ir politinių kampanijų finansavimo informaciją;
- sudaryti ir tikslinti rinkėjų sąrašus, rinkimų apylinkių ribas;
- teikti visuomenei viešąsias paslaugas.

Pastebėtina, kad audituojamu laikotarpiu VRK IS struktūra ir tikslai nebuvo apibrėžti jokiam VRK vadovybės patvirtintame dokumente.

VRK IS naudotojai yra VRK darbuotojai ir rinkimų komisijų nariai.

Audituojamu laikotarpiu VRK IS kūrimo, administravimo ir palaikymo paslaugas pagal sutartis (žr. 3 priedą) teikė UAB „Algoritmų sistemos“ ir GRT. Tos pačios įmonės parengė ir atitinkamų VRK IS dalių dokumentus (IS specifikaciją, vartotojų ir administratorių vadovus), tačiau VRK vadovybė jų nepatvirtino. Be to, ataskaitos 1.4. skyriuje rašyta, kad nepatvirtinti VRK IS nuostatai ir Duomenų saugos nuostatai.

Rizika

Nesant patvirtintų VRK IS dokumentų, gali būti neefektyviai įgyvendinami VRK IS tikslai, nebus aiškios sistemos administratorių ir naudotojų atsakomybės, o joje esantys duomenys gali būti sugadinti, pavišinti ar kitaip neteisėtai panaudoti.

Audito metu VRK IS taikomumo kontrolė analizuota šiais aspektais:

- autorizacijos;
- atliktų veiksmų atsekamumo;
- klaidų fiksavimo ir taisymo;
- duomenų šaltinių;
- duomenų įvedimo ir išvedimo.

Neatitinkčių nustatyta šiose srityse:

Atliktų veiksmų atsekamumas

VRK atsakingų darbuotojų teigimu, VRK IS fiksuojamas kiekvienas duomenų pasikeitimas, išsaugant duomenų pasikeitimo istoriją (angl. *log* failai) ir fiksuojant vartotoją, kuris pakeitė duomenis. Pagal sutartį tai įgyvendina UAB „Algoritmų sistemos“⁷⁵. VRK nėra paskirto atsakingo darbuotojo, kuris turėtų galimybę stebėti ir analizuoti veiksmų atsekamumo informaciją.

Nepakankama, kad veiksmų atsekamumo informaciją kaupia tik rangovas, nes, įvykus incidentui dėl jo kaltės, VRK gali to nesužinoti.

Klaidų fiksavimas ir taisymas

Apie sisteminės klaidas VRK IS sudaro automatinius pranešimus⁷⁶. Be to, VRK IS formuojamos ataskaitos apie klaidingai užpildytus balsų skaičiavimo protokolus, dvigubas pareigas, klaidingus asmens ar įmonės kodus ir kt. Klaidos taisomos remiantis sistemų priežiūros sutartimi⁷⁷. Vykdytojas taiso klaidas remdamasis standartinėmis sistemų kūrimo metodikomis, kurios atitinka ISO 9001:2009 standartus (žr. 6 pav.).

6 pavyzdys

Įvykę programinės įrangos, duomenų perdavimo ryšio, centrinės duomenų bazės gedimai bus šalinami nedelsiant. VRK bus informuojama apie gedimus iškart juos aptikus, apie gedimų priežastis, kada numatoma juos pašalinti ir pan.⁷⁸

Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos duomenų saugos nuostatų projekte numatyta, kad naudotojai, pastebėję saugumo politikos pažeidimų, nusikalstamos veiklos požymių, neveikiančias arba netinkamai veikiančias informacijos saugos užtikrinimo priemones, privalo nedelsdami apie tai pranešti saugos įgaliotiniui.

Audito metu VRK nebuvo parengusi ir patvirtinusi tvarkų ar procedūrų, kaip turi būti reaguojama į VRK IS klaidas, atsiradusias tiek dėl sistemos kūrėjų, tiek ir dėl vartotojų kaltės. Klaidos ir incidentai neregistruojami žurnaluose ir neatliekama jų analizė, kad ateityje būtų galima jų išvengti.

Duomenų įvedimas

Audito metu analizuota, kaip suvedami rinkimų rezultatai rinkimų dieną.

Vadovaujantis VRK sprendimu, rinkimų duomenims įvesti į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą naudojama speciali programinė įranga (RDAgent). Ji naudojama savivaldybių

⁷⁵ Viešojo pirkimo 2006-07-21 sutarties Nr. 06/025 3 priedas, 2.8 punktas: „atliekamas vartotojų užklausų registravimas“; ir 2.9 punktas: „realizuota vartotojų atliktų darbų audito funkcija pagal tai, kokias užklausas atliko vartotojas ir kokius gavo rezultatus“.

⁷⁶ Ten pat, 2.12 punktas: „Programinė įranga užtikrina duomenų loginius tarpusavio ryšius. Jei jie pažeidžiami, tuomet generuojamas pranešimas“; ir 2.13 punktas: „Užtikrinama duomenų įvedimo, koregavimo bei kokybės kontrolė“.

⁷⁷ Vyriausiosios rinkimų komisijos ir UAB „Algoritmų sistemos“ Viešojo pirkimo 2006-07-21 sutartis Nr. 06/025.

⁷⁸ Ten pat, 2.23 punktas.

rinkimų komisijose įvesti iš apylinkių rinkimų komisijų telefonu gautus duomenis, iš apylinkių rinkimų komisijų pristatytų balsų skaičiavimo protokolų duomenis, atspausdinti į informacinę sistemą įvestus duomenis, elektroninėmis ryšio priemonėmis perduoti duomenis į Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos centrinę duomenų bazę, gauti pranešimus apie protokoluose aptiktas logines (aritmetines) klaidas, susumuoti rinkimų apylinkių balsų skaičiavimo protokolų duomenis, juos atspausdinti, tikrinti rinkimų rezultatų įvedimo teisingumą⁷⁹.

Auditoriai pastebėjo, kad ne visi protokolai pasirašomi taip, kaip nustatyta tvarkoje (žr. 7 pav.).

7 pavyzdys

1. Lietuvos Respublikos Prezidento 2009 m. gegužės 17 d. rinkimų Kauno miesto savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 15 Lampėdžių rinkimų apylinkės Nr. 23 balsų skaičiavimo protokolas nepasirašytas apylinkės rinkimų komisijos informatiko.
2. Lietuvos Respublikos Prezidento 2009 m. gegužės 17 d. rinkimų Kauno miesto savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 15 Kaniukų rinkimų apylinkės Nr. 24 balsų skaičiavimo protokolas nepasirašytas apylinkės rinkimų komisijos informatiko.
3. 2009 m. birželio 7 d. rinkimų į Europos Parlamentą Pakruojo rajono savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 30 Rozalimo rinkimų apylinkės Nr. 32 balsų skaičiavimo protokolo II dalies skyriai Nr. 1–15 – nėra nė vieno parašo.
4. 2009 m. birželio 7 d. rinkimų į Europos Parlamentą Zarasų rajono savivaldybės rinkimų komisijos Nr. 60 balsų skaičiavimo protokolai nuo 1 iki 15 skyriaus – nėra nė vieno parašo.

Neatliekant griežtos duomenų įvedimo į informacinę sistemą kontrolės, yra rizika, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos internetinėje svetainėje išankstinių balsavimo rezultatų skelbimo metu bus publikuojami balsų skaičiavimo protokolų duomenys neatitinkantys pirminių dokumentų – balsų skaičiavimo protokolų.

⁷⁹ Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko 2009-05-07 sprendimas Nr. 150, 6 punktas.

INFORMACINIŲ SISTEMŲ BRANDA

Informacinių sistemų audito metodinėse rekomendacijose⁸⁰ siūloma pagal Gebos brandos modelį (angl. *Capability Maturity Model* – CMM) įvertinti IS vidaus kontrolę. IS brandos vertinimo kriterijai pateikti 2 priede.

Atsižvelgiant į šioje ataskaitoje pateiktus faktus, VRK IS vidaus kontrolės branda apibrėžiama kaip pirminis (*Ad Hoc*) procesas (žr. 2 priedą). VRK IS vidaus kontrolės branda grafiškai pateikta 1 paveiksle.

1 pav. Vyriausiosios rinkimų komisijos IS vidaus kontrolės brandos lygis

GEBOS BRANDOS MODELIS (angl. - CMM)					
	(a)	(b)	(c)	(d)	CMM
Optimalus procesas (5)	✘	✘	✘	✘	◆
Lengvai valdomas ir vertinamas procesas (4)	✘	✘	✘	✘	◆
Apibrėžtas procesas (3)	✘	✘	✘	✘	◆
Pasikartojantis, bet intuityvus procesas (2)	!	✘	!	✘	▲
Pirminis / Ad Hoc procesas (1)	✓	✓	✓	✓	●
Neegzistuojantis procesas (0)	✓	✓	✓	✓	●

✘ - neatitinka kriterijų	(a) - problemos pripažinimas ir informavimas apie ją; (b) - politika; (c) - susiję procesai ir mokymas, skirti politikai įgyvendinti; (d) - politikos efektyvumo ir susijusių procesų vertinimas ir tobulinimas, remiantis šiuo pagrindu.
! - nevisiškai atitinka kriterijų	
✓ - atitinka kriterijų	
◆ - nepasiektas tam tikras Gebos brandos lygis	
▲ - nevisiškai pasiektas tam tikras Gebos brandos lygis	

● - pasiektas tam tikras Gebos brandos lygis
--

Norint pasiekti aukštesnį brandos lygį, VRK turėtų būti įvertinta IS rizika, parengta ir patvirtinta IS politika, dokumentuotos vykdomos procedūros, vykdomi nuolatiniai IS naudotojų mokymai ir supažindinimas su įmonės atitinkamais reglamentuojančiais dokumentais, užtikrinama vykdomų procesų stebėseną.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus 2008-10-09 įsakymu Nr. V-217 (pakeistas Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus įsakymais: 2009-07-21 Nr. V-131 ir 2009-07-30 Nr. V-141) patvirtintos Informacinių sistemų audito metodinės rekomendacijos.

IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Apibendrintos išvados

Dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų bendrosios kontrolės

1. Informacinių sistemų vidaus kontrolės branda apibrėžiama kaip pirminis (*Ad Hoc*) procesas, nes: neregamentuotas ir nebuvo atliktas informacinių sistemų rizikos vertinimas (1.1.3. poskyris, 13 psl.); nepatvirtinus informacinės sistemos valdymo politikos dokumentų (nuostatų ir duomenų saugos nuostatų) ir neįteisinus Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos, informacinių sistemų valdymo sistema – nevientisa ir neišbaigta (1.1.4. poskyris, 14 psl.); atliekama nepakankama išorės reglamentavimo stebėseną (1.4.1. poskyris, 27 psl.).

2. Neregamentuotas informacinių sistemų strateginio planavimo procesas, neparengtas informacinių sistemų vystymo strateginis planas, nepakankama kontrolė sudarant ir vykdant trumpalaikius (metinius) planus, todėl gali būti nenumatomi ateities poreikiai, per vėlai priimami sprendimai dėl investicijų į informacines technologijas, nepritraukiami nauji finansavimo šaltiniai. (1.1.1. poskyris, 9 psl.).

3. Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų valdymo organizacinė struktūra neišbaigta, nes nepakankamai apibrėžtos saugos įgaliotinio funkcijos ir atsakomybė, nesuklasifikuoti apdorojami duomenys ir nepriskirti duomenų valdytojai, o Vyriausiosios rinkimų komisijos patvirtinto Informacinių sistemų valdymo komiteto struktūra neatitinka gerosios praktikos rekomenduojamos sudėties (1.1.2. poskyris, 11 psl.).

4. Balsavimo internetu projekto įgyvendinimas rizikingas, nes nepaskirtas būsimos balsavimo internetu informacinės sistemos valdytojas, nenustatytas kainos ir naudos santykis (1.2.1. poskyris, 15 psl.).

5. Daugumą rinkimų organizavimui ir įgyvendinimui reikalingų paslaugų Vyriausioji rinkimų komisija viešojo konkurso būdu įsigyja prieš kiekvienus rinkimus ar referendumus. Dėl to yra rizika, kad, užsitęsęs pirkimo procedūroms ar neįvykus pirkimui, gali sutrikti rinkimų organizavimo ir įgyvendinimo procesas (1.2.2. poskyris, 19 psl.).

6. Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų veiklos tęstinumo, asmens duomenų valdymo ir trečiųjų šalių teikiamų paslaugų užtikrinimo procesai turi trūkumų, nes audituojamu laikotarpiu Vyriausioji rinkimų komisija neturėjo parengto ir patvirtinto informacinių sistemų veiklos tęstinumo valdymo plano, atsarginių kopijų saugojimo tvarkos (1.3.2. poskyris, 22 psl.), nustatyta neatitinkčių teisės aktams, todėl nepakankama kontrolė atliekant asmens duomenų

tvarkymą (1.3.3. poskyris, 23 psl.), nėra dokumentuotos trečiųjų šalių teikiamų paslaugų stebėjimo ir kontrolės procedūros ir ne su visais paslaugų teikėjais sudarytos sutartys (1.3.1. poskyris, 21 psl.).

Dėl Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikymo kontrolės

7. Nepatvirtinta Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos dokumentacija (specifikacija, vartotojų ir administratorių vadovai, vartotojų administravimo tvarka), dėl to gali būti neefektyviai įgyvendinami šios sistemos tikslai, nebus aiškios atsakomybės, o sistemoje esantys duomenys gali būti sugadinti, paviešinti ar kitaip neteisėtai panaudoti (2. skyrius, 29 psl.);

8. Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinė sistema turi trūkumų, nes:

- ▶ informacinės sistemos veiksmų atsekamumo informaciją kaupia tik rangovas, todėl, įvykus incidentui dėl jo kaltės, Vyriausioji rinkimų komisija gali to nesužinoti (2. skyrius, 30 psl.);
- ▶ informacinės sistemos klaidos ir incidentai neregistruojami žurnaluose ir neatliekama jų analizė, kad ateityje būtų galima jų išvengti (2. skyrius, 30 psl.);
- ▶ neatliekama griežta duomenų įvedimo į informacinę sistemą kontrolė, todėl yra rizika, kad Vyriausiosios rinkimų komisijos internetinėje svetainėje išankstinių balsavimo rezultatų skelbimo metu bus publikuojami balsų skaičiavimo protokolų duomenys neatinkantys pirminių dokumentų – balsų skaičiavimo protokolų. (2. skyrius, 31 psl.).

Rekomendacijos

Lietuvos Respublikos vyriausiajai rinkimų komisijai:

1. Siekiant aukštesnės informacinių sistemų vidaus kontrolės brandos, reglamentuoti ir atlikti informacinių sistemų rizikos vertinimą, patvirtinti informacinės sistemos valdymo politikos dokumentus (nuostatus ir duomenų saugos nuostatus), įsteigti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą, kelti darbuotojų kompetenciją informacinių sistemų valdymo srityje, atlikti išorės reglamentavimo stebėseną (1 išvada).

2. Reglamentuoti informacinių sistemų strateginio planavimo procesą ir sustiprinti metinių informacinių sistemų pirkimų ir veiklos planų kontrolės priemones (2 išvada).

3. Siekiant didinti informacinių sistemų administravimo efektyvumą: paskirti visų duomenų valdytojus (konkrečius asmenis), kurie būtų atsakingi už tinkamą duomenų tvarkymą ir atitinkamiems duomenims apdoroti skirtos informacinės sistemos ar jos posistemių kūrimą ir administravimą; atskirti saugos įgaliojimo ir informacinių sistemų administratoriaus pareigybę ir nustatyti jų funkcijas ir atsakomybes; patikslinti Informacinių sistemų valdymo komiteto struktūrą ir reglamentuoti jo veiklą (3 išvada).

4. Lietuvos Respublikos Seimui patvirtinus įstatymus reglamentuojančius balsavimą internetu ir atnaujinus balsavimo internetu projekto įgyvendinimo procesą, Vyriausiajai rinkimų komisijai vykdyti būsimos balsavimo internetui informacinės sistemos valdytojo funkcijas (4 išvada).

5. Tobulinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų veiklos tęstinumo, asmens duomenų valdymo ir trečiųjų šalių teikiamų paslaugų užtikrinimo procesą parengiant ir patvirtinant informacinių sistemų veiklos tęstinumo valdymo planą, atsarginių kopijų saugojimo tvarką, stiprinant asmens duomenų tvarkymo kontrolę vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais, parengiant trečiųjų šalių teikiamų paslaugų stebėjimo ir kontrolės procedūras ir sudaryti sutartis su visais paslaugų teikėjais (6 išvada).

6. Siekiant sustiprinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemos kontrolę, patvirtinti specifikaciją, parengti ir patvirtinti naudotojų ir administratorių vadovus ir vartotojų administravimo taisykles. Su patvirtintais dokumentais pasirašytinai supažindinti informacinių sistemų vartotojus (7 išvada).

7. Siekiant sustiprinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikymo kontrolę: įvertinus rizikos veiksnius, apsvarstyti galimybę Vyriausiosios rinkimų komisijos darbuotojams kaupti ir analizuoti informacinės sistemos atsekamumo duomenis tiesioginės sąsajos (angl. *on-line*) režimu; nustatyti procedūras, kaip turi būti reaguojama į informacinės sistemos klaidas, registruoti įvykusius incidentus ir atlikti jų analizę; sugriežtinti rinkimų ar referendumų dienos duomenų įvedimo į informacinę sistemą kontrolę (8 išvada).

Informacinių sistemų audito skyriaus vedėjas

Irmantas Aleliūnas

Vyriausioji valstybinė auditorė

Viktorija Mirošničenko

PRIEDAI

Valstybinio audito ataskaitos „Vyriausiosios rinkimų komisijos Informacinės sistemos kontrolės vertinimas“ 1 priedas

Gebos brandos modelis

Šiame priede apibūdinamas Gebos brandos modelis, taikomas informacinės sistemos kontrolės tikslų brandos lygiui įvertinti.

Pateiktas kiekvieno tikslo įvertinimas yra žemiausias atitinkamo tikslo įvertinimas pagal bet kurį iš toliau išvardytų keturių punktų (a–d). Vertinimo vidurkis neišvedamas, nes sudėtinių vertinimų vidurkiai neatspindi realios situacijos (1 lentelė).

1 lentelė. Gebos brandos vertinimo kriterijai.

Kiekvienoje kategorijoje analizuojami šie aspektai:			
(a) Problemos pripažinimas ir informavimas apie ją	(b) Politika	(c) Susiję procesai ir mokymas, skirti politikai įgyvendinti	(d) Politikos efektyvumo ir susijusių procesų vertinimas ir tobulinimas, remiantis šiuo pagrindu
0. Neegzistuojantis procesas			
Organizacija nepripažįsta esant spręstiną problemą, todėl apie tai nepateikia jokios informacijos.	Šiuo klausimu nėra jokios politikos.	Nėra jokio atpažįstamo proceso, susijusio su šia problema.	Neatliekamas joks vertinimas, susijęs su šia problema.
1. Pirminis (Ad Hoc) procesas			
Yra faktų, patvirtinančių, kad organizacija pripažįsta problemos egzistavimą ir būtinumą ją spręsti, tačiau apie tai per mažai informuojama.	Egzistuoja neišsami politika. Ji netinkamai dokumentuojama, skelbiama arba įgyvendinama.	Individualiu arba kiekiu konkrečiu atveju taikomi <i>ad hoc</i> metodai. Problema nenagrinėjama valdybos lygiu.	Stebėseną vykdoma reaguojant į incidentą, dėl kurio organizacija patiria tam tikrą nuostolį.
2. Pasikartojantis, bet intuityvus procesas			
Apie problemą (prireikus) atitinkamai informuojama visa organizacija.	Egzistuoja aiški politika.	Su problema susiję procesai formaliai yra nustatyti, aktyviai dalyvaujant ir prižiūrint vadovybei, tačiau taikomi ne visoje organizacijoje. Mokymas neorganizuojamas, o informavimas apie standartus ir pareigas paliktas individualių darbuotojų nuožiūrai.	Vadovybė yra nustačiusi pagrindinius vertinimus ir vertinimo metodus ir būdus, tačiau pastarieji parengti nepakankamai.
3. Apibrėžtas procesas			
Visa organizacija supranta, kad reikia reaguoti į problemą, ir tam pritaria.	Organizacijoje vykdoma tvirta ir aiški politika, suderinta su kai kuriomis kitomis susijusiomis politikos kryptimis. Iš dalies atsižvelgiama į rizikos valdymą.	Procedūros standartizuotos, dokumentuotos ir dauguma jų įgyvendinamos visoje organizacijoje. Vadovybė yra informavusi apie standartizuotas procedūras ir vykdo neformalų mokymą. Nors procedūras galima įvertinti, tačiau jos nėra sudėtingos ir formaliai atspindi esamą patirtį.	Susijusių veiklos sričių rodiklių registravimas ir stebėseną padeda tobulinti veiklą. Beveik visų susijusių procesų stebėseną vykdoma pagal tam tikrus (pirminius) dokumentus, tačiau mažai tikėtina, kad vadovybė galėtų pastebėti bet kokią nukrypimą, kadangi tokios priemonės paprastai taikomos individualiai. Priežasčių analizė atliekama retai.
4. Lengvai valdomas ir vertinamas procesas			

Kiekvienoje kategorijoje analizuojami šie aspektai:			
(a) Problemos pripažinimas ir informavimas apie ją	(b) Politika	(c) Susiję procesai ir mokymas, skirti politikai įgyvendinti	(d) Politikos efektyvumo ir susijusių procesų vertinimas ir tobulinimas, remiantis šiuo pagrindu
Visais atitinkamais organizacijos lygiais problema suprantama tinkamai ir reikalaujama imtis priemonių.	Vykdoma tvirta ir aiški politika, integruota su kitomis susijusiomis politikos kryptimis. Atsižvelgiama į rizikos valdymą.	Organizacija gerai pažįsta savo klientą ir turi aiškiai apibrėžtas pareigas. Procesai aiškiai suformuluoti, integruoti ir taikomi visoje organizacijoje. Procesai gerai pritaikomi ir palaikomi organizuojant atitinkamą mokymą. Visi susijusių procesų dalyviai žino apie riziką ir galimybes.	Susijusių procesų tobulinimas visų pirma yra pagrįstas kiekybiniu supratimu, užtikrinant galimybę stebėti ir vertinti, kaip laikomasi procedūrų bei susijusių procesų dokumentų reikalavimų. Vadovybė yra nustačiusi leistinus nukrypimus, į kuriuos būtina atsižvelgti, vykdant susijusius procesus. Paaiškėjus, kad procesai yra neveiksmingi arba neefektyvūs, dažniausiai, tačiau ne visada, imamasi priemonių. Kartais susiję procesai tobulinami, įgyvendinant geriausią vidaus praktiką. Vykdomas priešasčių analizės standartizavimas. Pradedamas nuolatinis veiklos gerinimo procesas.
5. Optimalus procesas			
Problemos ir jos sprendimo būdų vertinimas pažangus ir perspektyvus.	Organizacija vykdo tvirtą ir aiškią politiką, integruotą su visomis kitomis susijusiomis politikos kryptimis, visapusiškai atsižvelgiant į rizikos valdymą.	Susiję procesai atnaujinti, atsižvelgiant į geriausią išorinę praktiką ir nuolatinio veiklos tobulinimo ir brandos modeliavimo rezultatus kitose organizacijose. Susijusių procesų rizika ir rezultatai yra apibrėžti, suderinti, ir apie juos informuojama visa organizacija. Organizuojamas modernus mokymas ir informavimas. Įgyvendinama politika užtikrina organizacijos, darbuotojų ir procesų sugebėjimą greitai prisitaikyti ir visapusiškai palaikyti rizikos struktūros pokyčius.	Stebėseną, savęs vertinimą ir informavimą apie problemą (prireikus) vykdomi visos organizacijos lygiu, optimaliai išnaudojant procesus ir technologijas, naudojamus vertinimo, analizės, informavimo ir mokymo tikslais. Analizuojamos visų problemų ir nukrypimų priežastys, laiku numatant ir inicijuojant veiksmingas priemones. Naudojamasi nepriklausomų ekspertų konsultavimo paslaugomis ir lyginamąja analize.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Vyriausiosios rinkimų komisijos
 Informacinės sistemos kontrolės
 vertinimas“ 2 priedas

Neatitiktis privalomiems vykdyti teisės aktų reikalavimams ir rekomendacijoms

1 lentelė. Valstybinių auditorių pastebėjimai dėl teisės aktų reikalavimų laikymosi

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai ir rekomendacijos	Valstybinių auditorių pastebėjimai
<i>Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos direktoriaus 2008 m. lapkričio 12 d. įsakymu Nr. 1T-71 (1.12) „Dėl bendrųjų reikalavimų organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms patvirtinimo“ (aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-01-01) patvirtinti „Bendrieji reikalavimai organizacinėms ir techninėms duomenų saugumo priemonėms“ (toliau – Reikalavimai).</i>		
1.	<i>Reikalavimų 4 punkte nurodoma – Organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės turi užtikrinti tokį saugumo lygį, kuris atitiktų saugotinų asmens duomenų pobūdį ir jų tvarkymo keliamą riziką, ir turi būti išdėstytos rašytinės formos dokumente (duomenų valdytojo patvirtintose asmens duomenų tvarkymo taisyklėse, duomenų valdytojo ir duomenų tvarkytojo sudarytoje sutartyje ir pan.).</i>	Vyriausioji rinkimų komisija niekur nėra nurodžiusi jos funkcijos įgyvendinimui reikalingų, automatinio būdu tvarkomų asmens duomenų saugumo lygio, nuo kurio priklauso kokias duomenų saugumo priemones turi įgyvendinti.
2.	<i>Reikalavimų 7 punkte nurodoma – Atsižvelgiant į saugotinų asmens duomenų pobūdį ir jų tvarkymo keliamą riziką, skiriami šie automatinio būdu tvarkomų asmens duomenų saugumo lygiai:</i> <i>7.1. pirmasis saugumo lygis – jam priskirtas organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės turi užtikrinti visi duomenų valdytojai, tvarkantys viešai skelbiamus asmens duomenis, taip pat duomenų valdytojai, automatinio būdu tvarkantys asmens duomenis duomenų bazėje (-se), prie kurios (-ių) nėra prieigos per išorinius duomenų perdavimo tinklus;</i> <i>7.2. antrasis saugumo lygis – jam priskirtas organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės turi užtikrinti duomenų valdytojai, automatinio būdu tvarkantys asmens duomenis duomenų bazėje (-se), prie kurios (-ių) yra prieiga per išorinius duomenų perdavimo tinklus, taip pat duomenų valdytojai, automatinio būdu tvarkantys ypatingus asmens duomenis duomenų bazėje (-se), prie kurios (-ių) nėra prieigos per išorinius duomenų perdavimo tinklus;</i> <i>7.3. trečiasis saugumo lygis – jam priskirtas organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės turi užtikrinti duomenų valdytojai, automatinio būdu tvarkantys ypatingus asmens duomenis duomenų bazėje (-se), prie kurios (-ių) yra prieiga per išorinius duomenų perdavimo tinklus.</i>	Atsižvelgiant į Vyriausioje rinkimų komisijoje saugotinų asmens duomenų pobūdį ir jų tvarkymo keliamą riziką, auditoriaus nuomone, VRK turi užtikrinti trečią saugumo lygį.
3.	<i>Reikalavimų 9.1.6. punkte nurodoma – konkretūs veiksmai ir (ar) procedūros, kurie leis įgyvendinti kitus asmens duomenų tvarkymo reikalavimus (nurodyta, kaip, kokiais atvejais atliekamas asmens duomenų tikslinimas, taisymas, kada jie yra atnaujinami, kaip tvarkomi pasikeitę asmens duomenys ir pan.);</i>	Vyriausioji rinkimų komisija neturi išsamių procedūrų, kuriose būtų aprašyta, kaip atliekamas asmens duomenų tikslinimas, taisymas, kada jie yra atnaujinami, kaip tvarkomi pasikeitę asmens duomenys ir pan.
4.	<i>Reikalavimų 9.1.11. punkte nurodoma - prieigos teisių ir įgaliavimų tvarkyti asmens duomenis suteikimo, naikinimo ir keitimo tvarka;</i>	Vyriausioji rinkimų komisija prieigos teisių ir įgaliavimų tvarkyti asmens duomenis suteikimo, naikinimo ir keitimo tvarkos neturi.
5.	<i>Reikalavimų 9.1.12. punkte nurodoma - asmenų, kuriems suteikta teisė tvarkyti asmens duomenis, informavimas ir apmokymų organizavimo tvarka;</i>	Vyriausioji rinkimų komisija išsamos asmenų, kuriems suteikta teisė tvarkyti asmens duomenis, informavimas ir apmokymų organizavimo tvarkos neturi.
6.	<i>Reikalavimų 9.1.13. punkte nurodoma - asmens duomenų tvarkymo keliamos rizikos vertinimo atlikimo tvarka;</i>	Vyriausioji rinkimų komisija asmens duomenų tvarkymo keliamos rizikos vertinimo atlikimo tvarkos neturi.
7.	<i>Reikalavimų 9.1.15. punkte nurodoma - duomenų atkūrimo jų</i>	Vyriausioji rinkimų komisija duomenų atkūrimo

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai ir rekomendacijos	Valstybinių auditorių pastebėjimai
	avarinio praradimo atvejais tvarka;	jų avarinio praradimo atvejais tvarkos neturi.
8.	<i>Reikalavimų 9.1.17. punkte nurodoma</i> - numatyta duomenų atsarginių kopijų darymo ir saugojimo tvarka;	Vyriausioji rinkimų komisija numatyta duomenų atsarginių kopijų darymo ir saugojimo tvarkos neturi.
9.	<i>Reikalavimų 10 punkte nurodoma</i> - Siekiant užtikrinti antrąjį saugumo lygį, turi būti įgyvendintos Bendrųjų reikalavimų 9 punkte numatytos organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės bei šios organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės: 10.9. registruojami avarinio asmens duomenų atkūrimo veiksmai (kada ir kas vykdė asmens duomenų atkūrimo veiksmus tiek automatiniais, tiek neautomatiniais būdais);	Vyriausioje rinkimų komisijoje avarinio asmens duomenų atkūrimo veiksmai neregistruojami.
10.	<i>Reikalavimų 11 punkte nurodoma</i> - Siekiant užtikrinti trečiąjį saugumo lygį, turi būti įgyvendintos Bendrųjų reikalavimų 9 ir 10 punktuose numatytos organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės bei šios organizacinės ir techninės duomenų saugumo priemonės: 11.2. ne rečiau kaip vieną kartą per mėnesį peržiūrimas naudotojų prisijungimų prie duomenų bazės (-ių) elektroninis žurnalas ir duomenų valdytojai teikiamos peržiūros ataskaitos;	Vyriausiajai rinkimų komisijai duomenų tvarkytojai peržiūros ataskaitų neteikia, kaip reikalaujama įsakymo 11.2. papunktyje.
<i>Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarimu Nr. 480 „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo“ (2009-04-30 aktuali redakcija, įsigaliojo 2009-06-15) patvirtintas „Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašas“ (toliau – Aprašas).</i>		
11.	<i>Aprašo 6 punkte nurodoma</i> - Įstaigos interneto svetainė turi atitikti šiame Apraše išdėstytas struktūros, informacijos, administravimo nuostatas, taip pat būti pritaikyta naudotis neįgaliesiems, vadovaujantis Neįgaliesiems pritaikytų Interneto tinklalapių kūrimo, testavimo ir įvertinimo metodinėmis rekomendacijomis, patvirtintomis Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 2004 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. T-40. Pateikiama informacija turi būti susisteminta ir reguliariai atnaujinama. Įstaigos interneto svetainėje turi būti garantuotas abipusis ryšys tarp interneto vartotojo ir įstaigos (elektroninio pašto ir (arba) klausimų ir atsakymų forma).	Nors nėra sukurta specialiai neįgaliesiems skirta svetainės versija, patikrinta, kaip atitinka esama Vyriausiosios rinkimų komisijos svetainė http://www.vrk.lt/ keliamus reikalavimus ribotų galimybių žmonėms, t.y. neįgaliesiems. Pastaba: Testavimas atliktas naudojant tikrinimo įrankius ⁸¹ : Page Valet ⁸² ; TAW ⁸³ .
12.	<i>Aprašo 7 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainės įvadinis puslapis yra reprezentacinis, atspindintis įstaigos veiklą. Jis turi būti lengvai atpažįstamas. Įstaigos, kuri įstatymų nustatyta tvarka turi teisę naudoti Lietuvos valstybės herbą, interneto svetainės įvadiniam puslapyje turi būti Lietuvos valstybės herbas (arba įstaigos ženklas, įregistruotas Valstybiniame patentų biure), visas įstaigos pavadinimas, teisinė forma, buveinės adresas, juridinio asmens kodas, registras, kuriame kaupiami ir saugomi duomenys apie tą įstaigą, pridėtinės vertės mokesčio mokėtojo kodas (jeigu įstaiga yra pridėtinės vertės mokesčio mokėtoja), įstaigos telefono numeris, fakso numeris ir elektroninio pašto adresas. Įvadiniam interneto svetainės puslapyje turi būti pateikiama pagal įstaigai priskirtas funkcijas aktualiausia, labiausiai akcentuotina informacija (aktualijos). Įstaigos interneto svetainės skyriuose skelbiant įstaigos struktūrą, kontaktus, naujienas ir atsakymus į klausimus, turi būti nurodyta informacijos pateikimo data, o skelbiant teisės aktų projektus – kiekvieno teisės akto projekto atnaujinimo data.	Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainės http://www.vrk.lt įvadiniam puslapyje nėra pateikta Vyriausiosios rinkimų komisijos teisinė forma.

⁸¹ Testavimo įrankiai pasirinkti iš Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. kovo 31 d. įsakyme Nr. T-40 „Dėl neįgaliesiems pritaikytų interneto tinklalapių kūrimo, testavimo ir įvertinimo metodinių rekomendacijų patvirtinimo“ pateikto sąrašo.

⁸² Page Valet - apjungia formalų testavimą su prieinamumo, pagrįsto W3C Web Content Accessibility Guidelines nurodymams, testavimu. Generuoja XML pasirinkant pranešimo formatą kartu su Interneto naršyklių HTML versijomis. Šis įrankis yra Site Valet įrankių rinkinio dalis. Įrankis skelbiamas tinklalapyje <http://valet.webthing.com>

⁸³ TAW - tikrina puslapio prieinamumą automatiškai pažymėdama aptiktas klaidas su prioritetų lygiais užduotais WCAG kontroliniais taškais. Jis taip pat puslapyje pažymi vietas, reikalaujančias rankinio testavimo. Kiekviena atžyma, sujungta su pranešimu, paaiškinančiu kontrolinį tašką ir vietą, kurioje reikia atlikti patikrinimą. Įrankis skelbiamas tinklalapyje <http://www.tawdis.net>

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai ir rekomendacijos	Valstybinių auditorių pastebėjimai
13.	<p><i>Aprašo 8 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainė (ne tik įvadinis puslapis) negali būti naudojama komercinių paslaugų ar įmonių reklamai. Interneto svetainėje neturi būti statiškų ar (ir) dinaminių komercinių reklaminių pobūdžio užsklandų, ypač – rodomų iš reklaminių tinklų; joje gali būti naudojamos statiškos ar (ir) dinaminės užsklandos, kurios yra įstaigos savireklama arba nuorodos į kitų įstaigų, organizacijų, užsienio įstaigų ar kartu su jomis organizuojamų renginių tinklalapius ir kitos veiklos reklama.</p>	<p>Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainės http://www.vrk.lt įvadiniam puslapyje yra UAB „Algoritmų sistemos“ reklamjuostė.</p>
14.	<p><i>Aprašo 9 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainėje visa informacija pateikiama lietuvių kalba. Svarbiausia su įstaigų veikla susijusi informacija (jos svarbą nustato įstaiga) interneto svetainėje papildomai pateikiama anglų kalba, prirėikus – kita užsienio kalba.</p> <p><i>Aprašo 12 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainėje skelbiama tik aktuali ir teisiškai galiojanti informacija, kuri turi būti atnaujinama pagal jos keitimosi periodiškumą. Jeigu ši informacija skelbiama ir užsienio kalba, ji turi būti atnaujinama vienu metu visomis kitomis kalbinėmis interneto svetainės versijomis.</p>	<p>Angliškaime svetainės variante yra patalpintas lietuviškas straipsnis, kurio aktualumas yra šių metų gegužės mėnuo, o paspaudus šio straipsnio nuorodą rašoma, kad toks puslapis nerastas.</p>
15.	<p><i>Aprašo 10 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainės struktūra turi būti aiški, paprasta ir patogi, suformuoto meniu antraštės – tikslios ir neturėtų viršyti trijų reikšminių žodžių. Interneto svetainėje turi būti šie skyriai:</p> <p>10.1. struktūra ir kontaktai;</p> <p>10.2. teisinė informacija:</p> <p>10.2.1. teisės aktai;</p> <p>10.2.2. teisės aktų projektai;</p> <p>10.2.3. [papildyta punktu LR Vyriausybės 2009-04-15 nutarimu Nr. 312 (įsigaliojo 2009-06-15)] tyrimai ir analizės dėl numatomo teisinio reguliavimo;</p> <p>10.3. [punktas pakeistas LR Vyriausybės 2009-04-15 nutarimu Nr. 312 (įsigaliojo 2009-05-01) – papildant 10.3.4 punktu] veikla:</p> <p>10.3.1. nuostatai;</p> <p>10.3.2. planavimo dokumentai;</p> <p>10.3.3. veiklos kryptys;</p> <p>10.3.4. [papildyta punktu LR Vyriausybės 2009-04-15 nutarimu Nr. 312 (įsigaliojo 2009-05-01)] informacija apie darbo užmokestį;</p> <p>10.4. paslaugos:</p> <p>10.4.1. informacijos rinkmenos;</p> <p>10.4.2. prašymai;</p> <p>10.4.3. [punkto redakcija iki 2010-07-01] viešosios paslaugos;</p> <p>10.4.3. [punkto redakcija nuo 2010-07-01] viešosios ir (arba) administracinės paslaugos;</p> <p>10.5. naujienos;</p> <p>10.6. klausimai;</p> <p>10.7. tarptautinis bendradarbiavimas;</p> <p>10.8. nuorodos.</p> <p><i>Aprašo 11 punkte nurodoma</i> – Prirėikus kiekviena įstaiga savo interneto svetainės struktūrą gali išplėsti, tačiau visi privalomi skyriai ir jų pavadinimai turi išlikti.</p>	<p>Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainės http://www.vrk.lt struktūra neatitinka nutarimo 10 ir 11 punktų reikalavimų, dėl šių skyrių:</p> <p>10.2.2. teisės aktų projektai;</p> <p>10.2.3. tyrimai ir analizės dėl numatomo teisinio reguliavimo;</p> <p>10.3.1. nuostatai;</p> <p>10.3.2. planavimo dokumentai;</p> <p>10.3.3. veiklos kryptys;</p> <p>10.3.4. informacija apie darbo užmokestį;</p> <p>10.7. tarptautinis bendradarbiavimas;</p> <p>Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainėje yra suformuotų meniu antraščių viršijančių tris reikšminius žodžius.</p>
16.	<p><i>Aprašo 13 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainės skyriuje „Struktūra ir kontaktai“ turi būti pateikiami šie duomenys: įstaigos valdymo struktūros schema; vadovo (-ų) nuotrauka ir gyvenimo aprašymas; įstaigos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, sąrašas su kontaktine informacija (vardas ir pavardė, pareigos, telefono numeris, elektroninio pašto adresas); įstaigos priimamojo darbo grafikas; įstaigos priimamojo telefono, fakso numeris, elektroninio pašto adresas; informacija apie įstaigos administracijos padalinius; informacija apie įstaigai pavaldžias ir jos reguliavimo sričiai priskiriamas kitas įstaigas; informacija apie komisijas ir darbo grupes, sudarytas svarbiems uždaviniams spręsti, ir jų veiklą.</p>	<p>Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainės skyriuje „Struktūra ir kontaktai“ nėra įstaigos valdymo struktūros schemas; vadovo (-ų) nuotraukos ir gyvenimo aprašymo.</p>
17.	<p><i>Aprašo 14 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainės skyrius „Teisinė informacija“ susideda iš sričių „Teisės aktai“, „Teisės aktų projektai“, „Tyrimai ir analizės dėl numatomo teisinio</p>	<p>Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainės skyriai „Teisės aktai“, „Veikla“ ir „Paslaugos“ neturi visų nurodytų sričių.</p>

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai ir rekomendacijos	Valstybinių auditorių pastebėjimai
	<p>reguliuimo“.</p> <p><i>Aprašo 15 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainės skyriuje „Veikla“ skelbiama visa vieša informacija, susijusi su įstaigos veikla, trumpa įstaigos istorija, planavimu ir veiklos kryptimis, taip pat informacija apie įstaigos valstybės tarnautojų, valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis (toliau vadinama – darbuotojai), darbo užmokestį.</p> <p><i>Aprašo 16 punkte nurodoma</i> – Interneto svetainės skyrių „Paslaugos“ sudaro sritys „Informacijos rinkmenos“, „Prašymai“ ir „Viešosios paslaugos“.</p>	
18.	<p><i>Aprašo 21 punkte nurodoma</i> – Įstaigos interneto svetainėje būtina įdiegti informacijos rodyklę, kurioje pateikiama nuosekli interneto svetainės puslapių struktūra pagal klasifikaciją, nustatytą šio Aprašo 10 punkte, taip pat papildoma informacija.</p>	Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainėje nėra įdiegta informacijos rodyklė.
19.	<p><i>Aprašo 25 punkte nurodoma</i> – Įstatymų ir kitų norminių teisės aktų projektai tą pačią dieną, kurią teikiami derinti suinteresuotoms ir kitoms įstaigoms, turi būti paskelbti įstaigos interneto svetainėje su visa teisės akto projekto lydimąja medžiaga (raštu, kuriuo teisės akto projektas teikiamas derinti, aiškinamuoju raštu, sprendimų projektų poveikio bazinio ar išplėstinio vertinimo pažyma, informacija apie konsultavimosi būdus, jų dalyvius (juridinių asmenų pavadinimai ir (ar) fizinių asmenų skaičius) (toliau vadinama – lydimoji medžiaga) ir rezultatus, kita susijusia su numatomu teisiniu reguliavimu medžiaga). Jeigu dėl numatomo teisinio reguliavimo buvo atliekami tyrimai ir analizės, skelbiant teisės aktų projektus, nurodoma, kad visa informacija apie atliktus tyrimus ir analizės paskelbta įstaigos interneto svetainės srityje „Tyrimai ir analizės dėl numatomo teisinio reguliavimo“. Jeigu buvo atliekami tyrimai ir analizės dėl numatomo teisinio reguliavimo, šių tyrimų ir analizių rezultatai, rezultatų recenzijos ir atsiliepimai apie rezultatus (ar kitokios formos tyrimų ir analizių rezultatų įvertinimai), jeigu jų yra, ir kita šio Aprašo 14 punkto ketvirtojoje pastraipoje nurodyta informacija paskelbiama nedelsiant, kai tik ši informacija įstaigoje gaunama.</p> <p><i>Aprašo 26 punkte nurodoma</i> – Pagal derinimo metu gautas pastabas ir pasiūlymus patobulintas teisės akto projektas su visa teisės akto projekto lydimąja medžiaga ir, jeigu buvo atliekami tyrimai ir analizės dėl numatomo teisinio reguliavimo, šių tyrimų ir analizių rezultatais, rezultatų recenzijomis ir atsiliepimais apie rezultatus (ar kitokios formos tyrimų ir analizių rezultatų įvertinimais), jeigu jų yra, pakartotinai skelbiamas įstaigos interneto svetainėje. Įstaigų Lietuvos Respublikos Vyriausybei teikiami teisės aktų projektai pateikimo Lietuvos Respublikos Vyriausybei dieną turi būti paskelbti įstaigos interneto svetainėje kartu su visa projekto lydimąja medžiaga.</p> <p><i>Aprašo 27 punkte nurodoma</i> – Skelbiant patobulintą teisės akto projektą ir patobulintą teisės akto projekto lydimąją medžiagą, įstaigos interneto svetainėje paliekami prieš tai buvę atitinkamo teisės akto projekto variantai. Turi būti aiškiai nurodyta teisės akto tobulinimo seka (pirmasis teisės akto projektas vadinamas projektu, antrasis teisės akto projekto variantas – projektu-2 ir t. t.).</p> <p><i>Aprašo 29 punkte nurodoma</i> – Įstaigos sudaro savo interneto svetainėse teisės aktų projektų sąrašą su nuorodomis į konkrečius projektus ir nurodydamos sąrašo internetinį adresą praneša apie tai Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai (elektroninio pašto adresas – kanceliarija@lrnk.lt). Šalia kiekvieno projekto nurodomas atsakingo už teisės akto projekto parengimą asmens vardas, pavardė, telefono numeris, elektroninio pašto adresas, terminas, per kurį asmenys turi teisę pateikti pastabas ir pasiūlymus dėl paskelbto teisės akto projekto, pastabų ir pasiūlymų pateikimo būdas (raštu,</p>	Vyriausiosios rinkimų komisijos interneto svetainėje nepateikiama informacija, kaip nurodoma 25 punkte.

Eil. Nr.	Teisės akto reikalavimai ir rekomendacijos	Valstybinių auditorių pastebėjimai
	<p>elektroniniu būdu).</p> <p><i>Aprašo 30 punkte nurodoma</i> – Pasikeitus įstaigų interneto svetainės adresui, per vieną darbo dieną apie tai pranešama Lietuvos Respublikos Vyriausybės kanceliarijai.</p> <p><i>Aprašo 31 punkte nurodoma</i> – Jeigu teisės akto projektas gražinamas rengėjams patikslinti ar papildomai suderinti, patikslintas teisės akto projektas su visa lydimąja medžiaga skelbiamas atitinkamos įstaigos interneto svetainėje iš naujo, kaip nurodyta šiame Apraše.</p> <p><i>Aprašo 32 punkte nurodoma</i> – Įstaigai priėmus atitinkamą sprendimą dėl teisės akto projekto (įstaiga priima teisės aktą, Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritaria teisės akto projektui ir nutaria jį pateikti Lietuvos Respublikos Seimui ir panašiai), visi teisės akto projekto variantai pagal šio Aprašo 26 punkte nurodytą seką kartu su visa teisės akto projekto lydimąja medžiaga ir šio Aprašo 14 punkto ketvirtojoje pastraipoje nurodyta informacija, kuri susijusi su projektu, perkeliama į šio Aprašo 14 punkto trečiojoje pastraipoje nurodytą teisės aktų projektų archyvą.</p>	
20.	<p><i>Aprašo 34 punkte nurodoma</i> – Įstaigų interneto svetainėse siūloma laikytis Pasaulinio interneto tinklo konsorciumo rekomendacijų, apibrėžiančių interneto tinklalapių modeliavimo kalbų naudojimą (rekomendacijos skelbiamos tinklalapyje http://www.w3.org/TR). Įstaigų interneto svetainių peržiūrai negali būti reikalaujama specialios komercinės programinės įrangos. Dokumentai tinklalapiuose turi būti prieinami naudojant ir atvirus (aprašytus) duomenų failų formatus (HTML, PDF ir kita). Rekomenduojama tinklalapius pritaikyti duomenų perdavimo protokolą palaikantiems bevielams ryšio įrenginiams.</p>	<p>Testavimo metu nustatyti neatitikimai Pasaulinio interneto tinklo konsorciumo rekomendacijoms. Tikrinimo įrankis „W3C HTML Validator Service“ nustatė 62 klaidas (testavimas atliktas naudojant tikrinimo įrankį „W3C HTML Validator Service“⁸⁴). Tikrinimo įrankis „W3C HTML Validator“ nustatė 25 klaidas, (testavimas atliktas naudojant tikrinimo įrankį „W3C HTML Validator“⁸⁵).</p>

⁸⁴ W3C HTML Validator Service – tikrina HTML dokumentą dėl atitikties W3C HTML rekomendacijoms ir kitiems HTML standartams. Įrankis skelbiamas tinklalapyje <http://validator.w3.org/>

⁸⁵ WDG HTML Validator – naudoja tą pačią techniką kaip ir W3C HTML Validator, bet išduoda suprantamesnius pranešimus, palaiko platesnį koduojamų simbolių spektrą negu W3C Validator. Gali tikrinti puslapių paketą. Įrankis skelbiamas tinklalapyje <http://www.htmlhelp.com/tools/validator>

Valstybinio audito ataskaitos
 „Vyriausiosios rinkimų komisijos
 Informacinės sistemos kontrolės
 vertinimas“ 3 priedas

Vyriausiosios rinkimų komisijos perkamos informacinių technologijų paslaugos

Eil. Nr.	Įsigyjamos paslaugos pavadinimas	Paslaugos teikėjas	Sutarties sudarymo data
1.	Rinkimų informacijos kompiuterizuoto tvarkymo paslauga.	UAB „Algoritmų sistemos“	Viešojo pirkimo sutartis Nr. 06/025 S-1-3. 2006-07-21 Paslaugų pirkimo/pardavimo 2008-08-07 sutartis Nr. 08-21/S1-15
2.	Juridinių asmenų registro duomenų teikimas.	VĮ „Registrų centras“	Juridinių asmenų registro duomenų teikimo 2007-05-28 sutartis Nr. JAR-275/07/S1-26.
3.	VRK informacinės sistemos posistemių administravimo ir talpinimo paslauga laikotarpiu tarp rinkimų.	UAB „Algoritmų sistemos“	2007-12-22 sutartis Nr. 07-040/S1-49
4.	Politinės reklamos rinkimų laikotarpiu stebėseną ir duomenų teikimas.	UAB „SIC Gallup Media“	2008-09-30 sutartis Nr. S1-43 (Lietuvos Respublikos Seimo rinkimai). 2009-04-14 sutartis Nr. SGM09/51/S1-32 (Lietuvos Respublikos Prezidento ir Europos Parlamento rinkimai). 2008-09-15 sutartis Nr. SGM08/99/S1-43 (Lietuvos Respublikos Prezidento, jei būtų vykę pakartotiniai ,rinkimai).
5.	Pagal VRK nurodytus specialius kriterijus parengti programines priemones ir duomenis rinkimų organizavimui.	Gyventojų registro tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos	2008 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų paslaugų teikimo 2008-09-16 sutartis Nr. 29-grt-s/S1-25. 2009-05-18 sutartis Nr. S1-50/29grt-s-1355 (Lietuvos Respublikos Prezidento ir Europos Parlamento rinkimai).
6.	Spausdinimas rinkėjų pažymėjimų, rinkėjų sąrašų ir kitų spaudinių, nurodytų Sutarties 1 priede.	UAB „Garsų pasaulis“	2009-03-26 sutartis Nr. S1-22.
7.	Lietuvos Respublikos teismų gautų teismo sprendimų nuorašų pagrindu į Lietuvos notarų rūmų tvarkomą elektroninį neveiksnių asmenų sąrašą įtrauktų teismo pripažintų neveiksniais asmenų duomenų teikimas.	Lietuvos notarų rūmai	duomenų teikimo 2009-04-08 sutartis Nr. S1-27.
8.	Parašų rinkimo lapų skenavimo ir apdorojimo paslaugos.	UAB „Info-Tec“	skenavimo paslaugų 2009-07-14 sutartis Nr. S1-56.
9.	Rinkėjų informavimo trumpuoju numeriu 1855 paslauga.	UAB „Lintel“	Paslaugų 2008-09-17 sutartis Nr. S1-30. Paslaugų 2009-03-19 sutartis Nr. 2009/08-04/ S1-14.
10.	Kompiuterinio tinklo ir kompiuterizuotų darbo vietų priežiūros paslaugos.	Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija	Nėra sutarties.

Valstybinio audito ataskaitos
 „Vyriausiosios rinkimų komisijos
 Informacinės sistemos kontrolės
 vertinimas“ 4 priedas

Lietuvos Respublikos vyriausiosios rinkimų komisijos Rekomendacijų įgyvendinimo planas

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
1.	Siekiant aukštesnės informacinių sistemų vidaus kontrolės brandos, reglamentuoti ir atlikti informacinių sistemų rizikos vertinimą, patvirtinti informacinės sistemos valdymo politikos dokumentus (nuostatus ir duomenų saugos nuostatus), įsteigti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemą kelti darbuotojų kompetenciją informacinių sistemų valdymo srityje, atlikti išorės reglamentavimo stebėseną.	Vyriausioji rinkimų komisija	<p>1) Organizuoti viešąjį pirkimą siekiant atlikti VRK IS rizikos vertinimą;</p> <p>2) Įsteigti VRK IS: parengti VRK IS nuostatų ir duomenų saugos nuostatų projektą ir pateikti tvirtinti Vyriausiajai rinkimų komisijai;</p> <p>3) Organizuoti projektų vadovų ir kitų VRK valstybės tarnautojų mokymą, siekiant įdiegti VRK kokybės valdymo sistemą (BVM, ISO ar kt.);</p> <p>4) Peržiūrėti interneto svetainėje skelbiamų teisės aktų sąrašą (parengti VRK tinklapio tvarkymo tvarkos aprašą bei parengti VRK tinklapio projektą vadovaujantis Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašu, patvirtintu 2009 m. liepos 1 d. Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 673.); Parengti išorės reglamentavimo stebėsenos tvarkos aprašą ir pateikti tvirtinti VRK pirmininko įsakymu.</p>	<p>2010-10-01</p> <p>2010-12-30</p> <p>2010-06-01</p> <p>2010-03-31</p>
2.	Reglamentuoti informacinių sistemų strateginio planavimo procesą ir sustiprinti metinių informacinių sistemų pirkimų ir veiklos planų kontrolės priemones.	Vyriausioji rinkimų komisija	<p>1) Parengti IS pirkimų planą ir veiklos planą. Minėtus planus patvirtinti VRK pirmininko įsakymu;</p> <p>2) Organizuoti viešąjį pirkimą dėl IT valdymo strategijos pirkimo.</p>	<p>2010-03-31</p> <p>2010-04-30</p>

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
3.	Siekiant didinti informacinių sistemų administravimo efektyvumą: paskirti visų duomenų valdytojus (konkrečius asmenis), kurie būtų atsakingi už tinkamą duomenų tvarkymą ir atitinkamiems duomenims apdoroti skirtos informacinės sistemos ar jos posistemių kūrimą ir administravimą, atskirti saugos įgaliojimo ir informacinių sistemų administratoriaus pareigybę ir nustatyti jų funkcijas ir atsakomybes, patikslinti Informacinių sistemų valdymo komiteto struktūrą ir reglamentuoti jo veiklą.	Vyriausioji rinkimų komisija	1) Parengti VRK pirmininko įsakymą dėl duomenų valdytojų paskyrimo; 2) Patikslinti esamos pareigybės ir parengti naujos pareigybės aprašymą atskiriant saugos įgaliojimo bei administratoriaus funkcijas ir kreiptis raštu į Lietuvos Respublikos Seimo valdybą dėl etato skyrimo IS administratoriaus funkcijoms atlikti; 3) Pateikti tvirtinti VRK naujos sudėties Informacinių sistemų valdymo komitetą ir jo darbo reglamentą.	2010-03-31 2010-04-30 2010-04-01
4.	Lietuvos Respublikos Seimui patvirtinus įstatymus reglamentuojančius balsavimą internetu ir atnaujinus balsavimo internetu projekto įgyvendinimo procesą, Vyriausiajai rinkimų komisijai vykdyti būsimos balsavimo internetu informacinės sistemos valdytojo funkcijas.	Vyriausioji rinkimų komisija	Papildyti VRK IS valdymo politikos dokumentus internetinį balsavimą reguliuojančiomis nuostatomis ir pateikti tvirtinti VRK.	Per 3 mėn. po to kai bus priimti rinkimų įstatymų pakeitimai reglamentuojantys balsavimą internetu
5.	Tobulinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinių sistemų veiklos tęstinumo, asmens duomenų valdymo ir trečiųjų šalių teikiamų paslaugų užtikrinimo procesą parengiant ir patvirtinant informacinių sistemų veiklos tęstinumo valdymo planą, atsarginių kopijų saugojimo tvarką, stiprinant asmens duomenų tvarkymo kontrolę vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimais, parengiant trečiųjų šalių teikiamų paslaugų stebėjimo ir kontrolės procedūras ir sudaryti sutartis su visais paslaugų teikėjais.	Vyriausioji rinkimų komisija	Parengti ir patvirtinti VRK IS saugos dokumentus: Informacinės sistemos veiklos tęstinumo valdymo planą; atsarginių kopijų saugojimo tvarkos aprašą; Saugaus elektroninės informacijos tvarkymo tvarkos aprašą; Parengti VRK pirmininko įsakymą dėl teikiamų paslaugų, prekių, darbų stebėjimo ir sutarčių vykdymo kontrolės; Pasirašyti panaudos sutartį su Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija.	2011-12-28 2010-03-31 2010-03-01
6.	Siekiant sustiprinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinę sistemos kontrolę, patvirtinti specifikaciją, parengti ir patvirtinti naudotojų ir administratorių vadovus ir vartotojų administravimo taisykles. Su patvirtintais dokumentais pasirašytinai supažindinti informacinių sistemų vartotojus.	Vyriausioji rinkimų komisija	Parengti ir patvirtinti: VRK IS specifikaciją, naudotojų ir administratorių vadovus ir vartotojų administravimo taisykles. Su patvirtintais dokumentais pasirašytinai supažindinti informacinių sistemų vartotojus.	2011-12-28
7.	Siekiant sustiprinti Vyriausiosios rinkimų komisijos informacinės sistemos taikymo kontrolę: įvertinus rizikos veiksnius, apsvarstyti galimybę	Vyriausioji rinkimų komisija	Atlikus VRK IS rizikos vertinimą, įvertinus rizikos veiksnius apsvarstyti ir nuspręsti dėl priemonės	2010-12-01

Rekomendacijos eilės numeris ataskaitoje	Rekomendacija	Subjektas, kuriam pateikta rekomendacija	Veiksmas / Priemonės / Komentarai	Rekomendacijos įgyvendinimo terminas (data)
	Vyriausiosios rinkimų komisijos darbuotojams kaupti ir analizuoti informacinės sistemos atsekamumo duomenis tiesioginės sąsajos (angl. <i>on-line</i>) režimu; nustatyti procedūras, kaip turi būti reaguojama į informacinės sistemos klaidas, registruoti įvykusius incidentus ir atlikti jų analizę; sugriežtinti rinkimų ar referendumų dienos duomenų įvedimo į informacinę sistemą kontrolę.		Vyriausiosios rinkimų komisijos darbuotojams kaupti ir analizuoti informacinės sistemos atsekamumo duomenis įgyvendinimo tikslingumo. Parengti duomenų įvedimo tvarkos aprašą. VRK IS saugos dokumentuose turi būti nustatyta IS klaidų ir incidentų registravimo ir reagavimo tvarka.	2011-01-30 2011-12-28
Atstovas ryšiams, atsakingas už Valstybės kontrolės informavimą apie rekomendacijų įgyvendinimą plane nustatytais terminais: Vyriausiosios rinkimų komisijos Kompiuterinių technologijų skyriaus vedėja Jurga Augustaitytė				